

ԱՌԵՏԱՐԵՐ

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

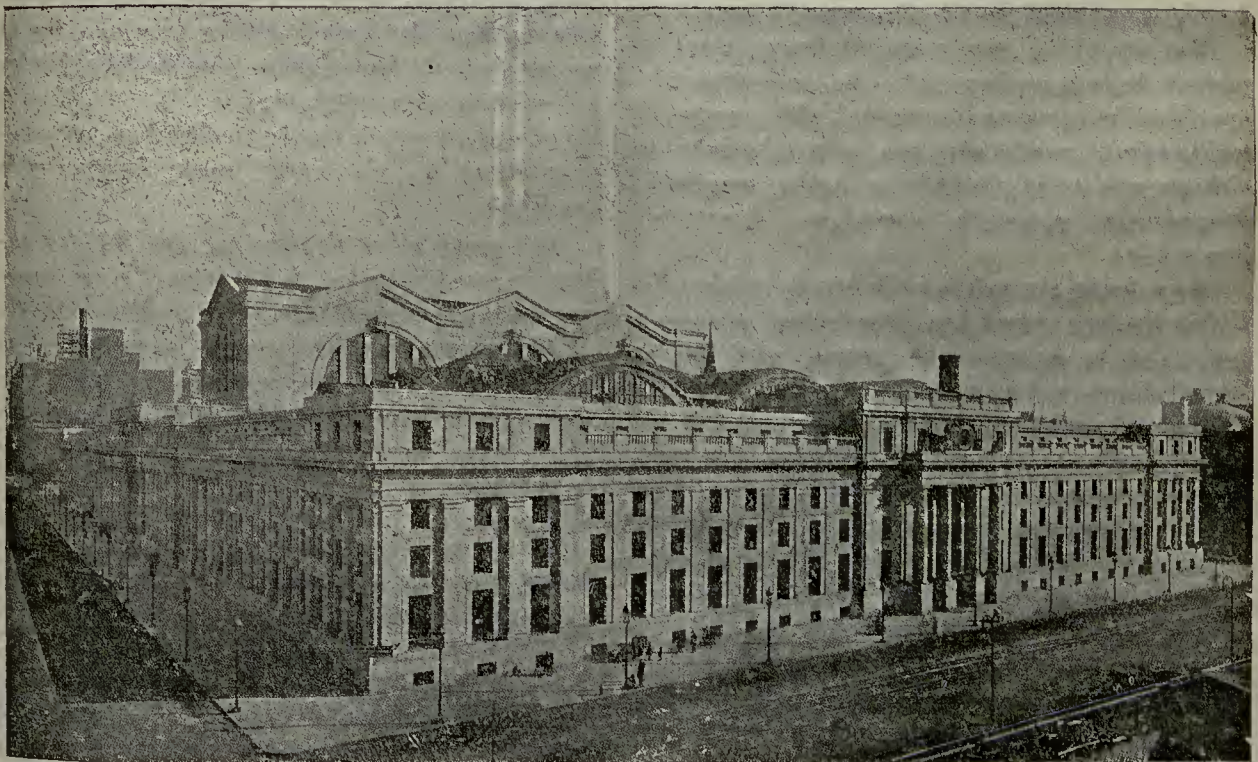
ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՓԱՂԱՓԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԳ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22, 1910

ԹԻԻ 43

ՓԷՆՍԻԼՎԵՆԻԱ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻՆ ԿԵԴՐ. ՆՈՐ ԿԱՅԱՐԱՆԸ

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ	
Տարեկ. բանեցին	40 ԴՃ.
Ամբրիկայի հմր	2 ՏՈԼ.
Անգղիայի ,,	8 շի.ին
Ուրբիշ Եր-	
կերնեբուս ,,	10 Ֆր.
2 հո. քէ՛ հասը 40 փ-բո	
Ծանուցման գինները	
չափաւոր	

ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱՐԱՅԱԹԵՐԹ

ՀԱՏԵՐԷՆ, ՀԱՏԱՏԱՌ. ԹՈՒՐԿԵՐԷՆ

Խմբագիրներ Հ. Մ. Ալեկ

Հ. Ս. Պարմըմ

Մ. Մինասեան

Պաշար Հատու,

Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER

A WEEKLY PAPER

ARMENIAN, ARMENO-TURKISH.

EDITORS H. M. ALLEN

H. S. BARNUM

M. MINASSIAN

American Bible House

Cons/ple, Turkey

TERMS

An. Subscrip. Ps. 40

U. S. A. \$ 2

England Shils. 8

Other countries Frs. 10

Single Copy 40 Parar

Advertising rates on application

ՊԱՏՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎԱԿՆԵՐԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱՆԱՂՆԵՐԷ
ԿԱՐԱՊԻ ԱՍՊԵՏՏԸ ԼՈՂԵՆԿԵՐԷՆ

(Ճ. Ուրբիշ Մէ+Սէ+Է)

1.

«Լսեցէք, լսեցէք, Թագաւորը էնթվըրփ եկած է. ո՞վ պիտի ուղէ կուռիլ Թագաւորին կողմէն»

Մուսնեաթիլի մը յստակ ձայնէն ետքը փողի մը արծաթ հնչիւնը արձագանգեց, և իբր ասոնց պատասխան հաղարուոր հաղաքներէ մեծ աղաղակ մը բարձրացաւ, որովհետեւ այդ ընդարձակածաւալ մեծ դաշտին ըզրոր ընակիչները իրենց ուղղմանէր Թագաւորին զրօշակին հետեւելու մշտապատրաստ էին:

Շատ ետքը չէր այն օրերէն երբ Փարսիֆալ Սը. Սկիհի Տաճարը եկած էր: Գերմանիոյ Թագաւորութիւնը, որ երկար ատեն իրարու դէմ կուռող նահանգներու մէջ որս մը եղած էր, զօրաւոր պետ մը գտած էր անձին մէջ Հէնրի Ֆաուլըրի, որ երկիրը ներքին և արտաքին թշնամիներէ պաշտպանեց: Թագաւորութեան օրերուն մէջ անոր սովորութիւնն էր քաղաքէ քաղաք պտըտիլ, դատարաններ կազմել մօտիկ ընելու համար մեծ կամ փոքր ամէն մէկուն տրտունջները: Պատերազմի ժամանակ ան զօրակոչ կ'ընէր և բանակը ինք անձամբ կ'առաջնորդէր: Անոր էնթվըրփ ըրած այս վերջին այցը այս կրկին նպատակներով էր. որովհետեւ Հունգարացիներ վերջերս իրեն դէմ պատերազմ հրատարակած էին և Գերմանիոյ վրայ յարձակիլ կը սպառնային:

Էնթվըրփ Պրապանթի հին դքսութեան մայրաքաղաքը և Հէնրի Թագաւորին զլխաւոր քաղաքներէն մէկն էր: Անոր համար իր այս այցին ան շատ նեղացաւ գտնելով որ նահանգը կոխներու և ներքին զգոհութիւններու պատճառով պառակտուած մատնուած էր:

Թագաւորը իր դատարանը բացօդեայ տեղ մը,

վիթխարի ծառի մը մեծատարած ճիւղերուն տակը կազմեց: Այս ծառը, որ Շէլտթ ոլորապտոյտ գետին արին վրայ կը կանգնէր, «Արդարութեան Կաղնի» կը կոչուէր: Հոս բոլոր ժողովուրդը հաւաքուած էին Թագաւորին հպատակութիւն և յարգանք յայտնելու համար: Գարնան պայծառ առաւօտ մը, երբ մեր պատմութիւնը կը սկսի, հոս էր որ ան փայլուն համազգեստ կրող մունետիկին հրամայած էր փողը հնչեցնել:

«Լսեցէք» դուրս նորէն մունետիկը, «Թագաւորը եկած է, ո՞վ պիտի ուղէ կուռիլ անոր կողմէն»:

Այն ատեն բոլոր ժողովուրդը իբր թէ մէկ բնիով պատասխանեցին, և եկան ու ինչպէս հաւատարմութեան ծնրողրեցին անոր գահին առջև:

Թագաւորը այս տեսարանին վրայ դռնունակ ակնարկ մը նետեց: «Ճշմարտապէս», ըսաւ ան, «այսպիսի հուժկու բազուկներով ու սիրալիր սիրտերով մենք պիտի կրնանք թշնամին մինչև ծովը վանել»:

Շատերը իրենց անուշով ողջունելէ և շատերն ալ իրեն ներկայացուելէ ետքը, ան տեսաւ ազնուականներէն մէկը որ իրեն հետ պատերազմած էր Տանիմարքացիներու դէմ:

«Հոս եկուր, Թէլրամընտցի Ֆրէտէրիք», հրամայեց ան, «Իբրեւ փորձ բարեկամի մը, ձեզի հարցնելիք հարցում մը ունիմ: Ինչպէ՞ս է որ Պրապանթ պետ մը չունի, բայց նորէն ներքին կոխներով պառակտուած է»:

Թէլրամընտցի Ֆրէտէրիք յառաջ մօտեցաւ և խոնարհութիւն ըրաւ: Ան երկայնահասակ, ցլցուած ձակատով ու թափանցող աչքերով մարդ մըն էր:

«Սահարհ չնորհակալութիւններս, տէր Թագաւոր», յարեց ան լուրջ եղանակով և քիչ մը յայտնարեց (Տես էջ 1019)

ԱՌԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԳ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22, 1910

ԹԻԻ 43

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՀՈՐԻԶՈՆԸ

Հի ՆՈՐԲԻ ՆՈՐ ԹԵՐԹԻԱ ծածկոցին վրայ կը
ԴՈՒՈՒՐ. դնենք պատկերը Փէնսիլվա-
նիոյ Երկաթուղիին ծայրի նո-
րակառոյց կայարանին, որ ինչ ինչ նկատուեցերով
աշխարհի ամէնէն սքանչելի շէնքն է: Երեսուներ-
կու քառ. արտավար գետին զրաւող այդ հոյակապ
շէնքին շինութիւնը վեց տարիէն պակաս տեւեց:
Սպասման գլխաւոր սրահը Հոռմէական վաղեմի
սրահներու ոճն ունի և 150 ոտք բարձր, 108 ոտք
լայն և 314 ոտք երկայն է: Կայարանին և շրջա-
փակին ամբողջ տարածութիւնն է 112 արտավար
և 16 մղոն գիծ ունի: Կայարանէն երկու երկար
գետնուղի կ'սկսին և կ'երթան նախ քաղաքին և
ապա Նորթ և Հըտսըն գետերուն տակէն: Մին
կը միացնէ Նիւ Եորք քաղաքը Լոնկ կղզիին հետ և
միւսը գլխաւոր ցամաքին հետ շըրջ Սիթի մէ-
ջէն: Այս հսկայական ձեռնարկին համար Փէն-
սիլվանիոյ Երկաթուղիի Բնկ.ը 30 միլիոն Անգլ.
ոսկիէն պակաս չծախսեց: Հասոյթը սակայն լիովին
պիտի արդարացնէ դրամական այդ ահագին ծախ-
քը: Լոնկ կղզիի վրայ մինչեւ ցարդ անրնակելի
գետնի ընդարձակ տարածութիւններ Նիւ Եորք
քաղաքի սահմաններուն մէջ մտան, և միեւնոյն
ժամանակ Ամերիկայի մեծագոյն ոստանը ուղղակի
կապակցութիւն հաստատեց ցամաքի մէն մի մասի
հետ: Սոյն մեծ երկաթուղիով կատարուող գոր-
ծառնութիւններու քանակին վրայ կարելի է գաղա-
փար մը ստանալ, եթէ ըսենք թէ ամէն օր քսանը-
չորս ժամուան մէջ 1,000 կառաչարի մեկնում կամ
ժամանում տեղի կ'ունենայ այս կայարանին մէջ:
Այսօրինակ ձեռնակներ տեղայինէ կամ նոյն իսկ
ազգայինէ աւելի նշանակութիւն ունին: Թանձ-
րացեալ ապացոյցներ են գիտական և ընկերական

այն յառաջդիմութեան, զոր մարդիկ կ'ընեն դէպի
քաղաքակրթութիւն մը աւելի բարձր քան ինչ որ
տեսնուած կամ երազուած է ցարդ:

Փ ՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՄԻԱՊԵՏՈՒ. Տէյլի Մէյլի դիւանա-
թեւն ԱՆԿՈՒՄԸ. դէտ թղթակից մը
բացատրութիւն մը
կու տայ Փորթուկալի վերջին երկու տարիներու
դէպքերուն վրայ, որ մակերեսային ըլլալէ շատ հե-
ռու է և արժանի խորին ուշադրութեան, մանա-
ւանդ քանի որ կը պատշաճի գրեթէ ամէն երկրի
աշխարհավարութեան:

Նախ կ'ըսէ թէ Բարլոս թագաւորը, որ Մա-
նուէլի հայրն էր, դիկտատորի դեր խաղաց այն-
պիսի շարժառիթներով որոնց մասին կարծիքները
կը տարբերին, և անխղճաբար սպաննուեցաւ 1908ին:
Որդին, այն ատեն 18 տարեկան, թագաւոր եղաւ
և հօրը վախճանէն խրատուելով վերահաստատեց
խորհրդարանական դրութիւնը և ծայրագոյն ազա-
տութիւն տուաւ մամուլին, Ազատականներուն և
նոյն իսկ Արմատականներուն: Հակառակ այս ա-
մէնուն, փոթորիկը շարունակեց զայրանալ և վեր-
ջապէս քանի մը օր առաջ պայթեցաւ դեռատի Թա-
գաւորին գլխուն վրայ և ի փախուստ դարձուց
զայն իր երկրէն: Եթէ Բարլոս թագաւորը ինկաւ
դիկտատոր ըլլալուն համար, Մանուէլ թագաւորը
ինչ պատճառով ստիպուեցաւ փախչիլ իր կեանքը
ազատելու համար: Հայրն ինքնակալ, բռնապետ
էր, իսկ որդին ու յաջորդը ջանաց ռամկավար իշ-
խանութեան մը յօժարակամ պետն ըլլալ: Այսու
ամենայնիւ երկուքն ալ ինկան: Յայտնի է թէ
1908ի ողբերգութեան բաւարար պատճառ կար-
ծուածները չեն զօրեր բացատրել Փորթուկալի վեր-
ջին յեղափոխութիւնը:

«Աւելի խոր դնութիւն կատարելու ենք: Ա-

ւելի հիմնական պատճառ մը գտնելու ենք, պատճառ մը՝ որ լուսարանէ թէ՛ երեք տարի առաջուան և թէ՛ այսօրուան դէպքերը: Այս կայակէտէն խնդրին մօտեցող ոեւէ անձի համար դժուար պիտի ըլլայ տարակուսիլ թէ Փորթուկալի արդի կացութեան պատճառը գլխաւորապէս ռազմաւարտութեան անկումն է և թէ Փորթուկալ նորագոյն, բայց դժբախտաբար ոչ վերջին, զօնն է կառավարական հայեցողութեան մը, որ ամբողջովին անհամաձայն է անոր բնազդներուն, պէտքերուն և ընդունակութիւններուն:

«Ոչ ոք հաշուած է դեռ չարիքն այն յաջողութեան, որով կը վարէ Մեծ Բրիտանիա Սահմանադրական և Խորհրդարանական դրութիւնը: 1780էն մինչեւ 1870 եւրոպա գրեթէ մօլեզին հիացմամբ համակուեցաւ Բրիտանական Սահմանադրութեան հանդէպ: Իրարու բացարձակապէս անման երկիրներ, բոլորովին անուս երկիրներ, քաղաքական գերութիւնէ նոր ճողոպրածներ և այնպիսիներ որոնք երբեք չէին գիտցած և երբեք չէին ուզեր գիտնալ ոեւէ բան բայց միայն միապետի մը միահեծան իշխանութիւնը, Բրիտանական դրութիւնն ընդօրինակեցին կամ փոխադրեցին, ոչ թէ վասն զի իրենց վիճակին կը յարմարէր, այլ լոկ վասն զի նորոյթ էր և յառաջդիմութեան նշանակ, և կը կարծուէր վերջին խօսքն ըլլալ աշխարհավարութեան արուեստին ու գիտութեան:

«... Ներկայացուցչական կառավարութեան գաղտնիքը դասագիրքով չսորվուիր: Անոր գործողութիւնը Անգղիոյ մէջ վարող աւանդութիւններն ու անդիր օրէնքները, կիսալոյսերը և գիշումներն ու լոկն հասկացողութիւնները չեն կրնար արուեստագործուիլ: Անոնք արեան յատկութիւններ են, ազգային նկարագրի տարրեր, մասնաւոր պայմաններու և ուրոյն փորձառութիւններու արտադրութիւն: ... Զանոնք ձեւաբանել ու մեկնաբանել, սահմանադրական կանոնագրի մը մէջ ամփոփել և յուսալ թէ գործնական ձեռնարկ մը պիտի ըլլայ այս, բոլորովին անգիտանալ է անոնց էական բնութիւնը և հաւատալ սա դատարկ երազին թէ ժամանակի յամրնթաց գործողութիւնները կարելի է ջնջել և ոստումով մը դարերու գործ կատարել: Շատ տարակուսելի է թէ արդեօք մենք Անգղիոյ մէջ, քաղաքական Ոսկեղէն Միջինին հանդէպ բոլոր մեր ուշիմութեամբ ու համակրութեամբ հանդերձ, պիտի կրնայինք մեր Սահմանադրութիւնը քաղեցնել, եթէ յանկարծ մեր մէջ հաստատուէր այն դուրսէն իրբեւ տեսակ մը պարզեւ:

«Ահա ինչ որ եւրոպա բնաւ չէ հասկցած: Հետեւանք սա եղաւ որ Յամաքային եւրոպա և ար-

դարեւ բովանդակ աշխարհ լի է Բրիտանական Սահմանադրութեան թղթէ նմանութիւններով, որոնց կը պակսի բուն կենդանաբար հոգին: ... Ոչ ոք կրնայ դեռ ըսել թէ Սահմանադրականութիւնը քաղաքային ու վարչային յաջողութիւնն մը եղաւ Յրանապի կամ Իտալիոյ մէջ: Եւ ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ կատարեալ ու վնասակար անյաջողութիւն մը եղաւ Սպանիոյ և Փորթուկալի մէջ: Վերջինն մէջ մանաւանդ կը պակսի ռամկավարութեան անհրաժեշտ պայմանը — ժողովուրդը չարաչար ազէտ ու անուս է: Կառավարական գործիքներուն ամէնէն փափուկը և կնճռոտը դրէք ազդի մը ձեռքը, որու երեք չորրորդը, թերեւս չորս հինգերորդը, կարգալ գրել չգիտեր, որու վերջին երեք դարերու պատմութիւնն եղած է պատմութիւն մը քաղաքական քնոյ, բացարձակ միապետութեան և զինուորական յեղափոխութիւններու, և որ ջանադիր է մէկ օրէն կտրել անցնիլ միապետութեան ու ինքնավարութեան միջեւ բացուած ահագին անդունդը, և ահա արդիւնքը ուրիշ բան չկրնար ըլլալ, բայց եթէ աղետաւոր: Բառերու բանաւոր գործածութեան դէմ ճշմարիտ մեղանշում է ըսել թէ Սահմանադրականութիւն կար երբեք Փորթուկալի մէջ: Հոն ինչպէս և Սպանիոյ մէջ ռամկավարութիւնը զաւեշտական է աւելի յոռի վիճակ մը ունէր և հեղափոխութիւնը եղաւ հրակայ ու գրեթէ անթափանցելի դաւաճանութիւն մը հանրութեան դէմ: ... Ահա ասոնք են Փորթուկալեան-խնդրին զլիւսաւոր տարրերէն ոմանք, տարրեր որոնց հասարակաց աղբիւրն է սահմանադրական, խորհրդարանական և ռամկավարական դրութեան բացարձակ անյարմարութիւնը ժողովրդին ճաշակին ու ընդունակութիւններուն:»

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՐԾՆԻ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ
Հ. Մ. Ա.

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ յառաջացման Բրիտանական ընկերակցութիւնը վերջերս Շէֆիլտ քաղաքին մէջ գումարուեցաւ: Այդ առիթով Եօրքի Արքեպիսկոպոսը ուղերձ մը խօսեցաւ, որ մասնաւորապէս արժանի է ուշադրութեան, վասն զի կը ներկայացնէ յստակ ու հաւատարիմ պատկեր այն յարաբերութիւններուն, որոնց մէջ կը զբոսնուին այսօր կրօն ու գիտութիւն: Արքեպիսկոպոսը կը յիշեցնէ սա իրողութիւնը թէ ժ.թ դարու կիսուն անընդհատ բախումներ կ'ըլլային գիտութեան և աստուածաբաններու միջեւ: «Երկու կողմերն ալ» կ'ըսէ, «ինքնավատահոլութեան յարձակողական ոգիով համակուած էին: Աստուածաբա-

նութիւնը, աշխարհի նորայայտ տեսութիւններուն դեռ անպատրաստ, միտեալ էր այնպէս շարժիլ ինչպէս ծերերը սովորաբար կը շարժին կռուասէր ու յանձնապատասխան երիտասարդներու հանդէպ, այն է՝ զայրանալ ու վարդապետօրէն սաստել» Ապա Արքեպիսկոպոսը կ'սկսի վերլուծել վերջին տարիներու փոփոխութիւնները: Կ'արժէ անոր ուղերձին այդ մասը ամբողջովին ներկայացնել հոս:

«Ուրիշ ոգի մը եղած է աշխատութիւն: Հին հակաճառութիւններու արձագանգներ անտարա-կոյս դեռ կան ժողովրդական մամուլին մէջ և ժողովրդական թատերաբեմին վրայ: Գիտութեան և կրօնի բանականերու յետամնաց գինուորներ դեռ արամադիր են իրարու հետ կռուելու: Սակայն երկու կողմերու ալ բարձրագոյն ու լաւագոյն մարդիկ կ'զգան թէ կոչ մը կայ զինագուլ, Աստուածային գինագուլ, հրատարակելու, թիւրիմացութիւններ ուղղելու, յախուռն պահանջումներէ հրաժարելու, իրենց դիրքերը աւելի որոշ ներկայացնելու և իրենց համակարծիք չթուողներու դիրքերը աւելի համակրութեամբ հասկնալու: Միւս կողմէ գիտու-թիւնը կարծես տեղեկացած է իր անհրաժեշտ սահմաններուն: Ստիպուած է իր ուրոյն բաժանումներուն մէջ գծել իր ասպարէզին սահմանները: Պէտք չէ որ ճշմարտութեան հետախուզութեան մէջ կասի ան՝ խորհելով այն հետեւանքներուն վրայ, որոնք կրնան ըլլալ ուրիշ սահմանի մը մէջ: Այս է անոր յաջողութեան բուն պայմանը: Սակայն պէտք չէ որ քաջ մը եւս առնէ, ինչպէս եր-բեմն կ'առնէր, և յայտարարէ թէ իր սեփական սահմաններէն դուրս բան մը չկայ, թէ իր հետա-խուզութիւններուն յարմար և արդարեւ անհրա-ժեշտ սկզբունքները և մեթոտները միակ չափն են ամէն ճշմարտութեան և իրականութեան:

«Գիտութիւնը սկսած է ճանչնալ թէ վտան-գաւոր է գործողութեան անհրաժեշտ մեթոտ մը ճշմարտութեան տարամերժ փորձաքար ընել, և իր իսկ կալուածին մէջ կ'զգուշանայ այդ վտանգէն: Հիմա աւելի կ'զգայ անդունդները որոնք դեռ բաց կը մնան և խորհուրդները որոնք դեռ անբացա-րելի են: Հասած է այնպիսի մակարդակ մը, ուր ա-ւելի կ'աշխատի համբերութեամբ ու հաւատքով իր իսկ ենթադրութիւնները փորձել քան հռչակել թէ անոնք մարդերու և իրերու լիուլի ու վերջ-նական բացատրութիւնը կու տան: Գիտութիւնը աւելի խորապէս կ'զգայ այժմ այն խորհուրդը կամ գաղտնիքը, որ դեռ կը պարփակէ նիւթական աշխարհի վերջնական պատճառներն ու բաղկա-ցուցիչ տարրերը և կեանքի ծագումը, մարդկային

հոգիի շարժումներուն նշանակութիւնը. և խոր-հուրդի այս ճանաչման միշտ կ'ընկերանայ ազգա-կից ճանաչումը պատկառանքի և պաշտանքի:

«Նիւթապաշտութիւն կամ բնապաշտութիւն իրրեւ տիեզերքի ինքնաբաւ հայեցողութիւն ար-դարեւ անընդունելի կրնան համարուիլ լաւագոյն գիտուններուն: Գիտական ծանօթութեան սահ-մանները խոնարհաբար ճանչցող ճշմարիտ չգիտա-կանութիւն մը յաջորդած է այն սուտ չգիտակա-նութեան, որ վարդապետօրէն կ'ուսուցանէր թէ այն սահմաններէն անդին ոչինչ կայ որ կրնայ գիտցուիլ: Միւս կողմէ, կրօնը եւս—կամ մանա-ւանդ կրօնական իմաստասիրութիւնը զոր աստ-ուածաբանութիւն կը կոչենք—սկսած է ճանչնալ իր սեփական սահմանները: Գէթ իր լաւագոյն ներկայացուցիչներուն մեկնութեան համաձայն կը տեսնէ թէ ամէն բանի բուն հեղինակը և արարիչը անձնաւոր Աստուծոյ մը մէջ դառնելու իր պահան-ջումը իրեն իրաւունք մը չտար՝ աշխարհի մէջ անոր գործելու մեթոտները էյառաջագանէ վճռե-լու: Մանաւանդ սորված է վերստին ինկատ առ-նել Աստուծոյ վրայ իր ըմբռնումն ու դադափարը, և նկատել զայն էակ մը, որ ոչ թէ բնութիւնէն հեռու կեցած է և իր զօրութիւնը երբեմն կը յայտ-նէ՝ քմահաճօրէն խառնուելով օրէնքներուն զորոնք ինք հաստատած է, այլ բնութեան մէջ հաստատ-ուած է և ինքզինք անով կը յայտնէ, սակայն ա-մէն բանի մէջ ու ամէն բանով իր կամքը քաղց-նելով: Կրօնը կը սորվեցնէ թէ Աստուած է գոր-ծողը և ոչ թէ սոսկ կոյր զօրութիւնը: Սակայն գիտութեան կ'սպասէ որ իրեն աւետէ կերպը, ու-րով ան կը դորձէ: Այսպէս կրօնի ու գիտութեան միջեւ ճշմարիտ բարեկամութեան մը կարելիու-թիւն գոյացած է շնորհիւ իրենց սեփական ոլորտ-ներուն սոյն փոխադարձ ճանաչման: Նախկին պայ-քարին պատճառը միաձեւութեան մոլար բաղձանքն էր: Փրկութեան ճանապարհն է այս նոր բարեկա-մութիւնը, միութեան այս խորին բաղձանքը»

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՀՍԿՈՒՄԻ ՊԱՀԵՐ

«... Աշխարհի մէջ նեղութիւն պիտի ու-նենաք. բայց քաջասիրտ եղէք, ես աշխարհի յաղթեցի» Յովհ. Ժ. 2. 33:

Նեղութիւնները, այո, անոնք պիտի գան կեան-քի սովորական ընթացքով մը, որչափ ատեն որ այս ազատասէր հոգին կապուած է մարմնին ու աշ-խարհիս՝ գոյութեան ու յարաբերութիւններու կա-պերով: Մեր կեանքին օրերը իրերայաջորդ անա-

կընկալներու շարք մըն են, որոնց համար ինչպէս հաւանականութիւն կայ որ դան մեղի հաճոյքներով ու վայելքներով բեռնաւորուած, անկէ աւելի հաւանականութիւն կայ որ նորէն անոնք դան մեղի վիշտերու և նեղութիւններու դառն բաժակը մատուցանելով մեր դողդոջ շուրթներուն, Եւ ահա ասոր համար է որ երկնաւոր Վարդապետը երբ մօտ կը դգայ իր հրաժեշտի ժամը, կէս մը պարզելով անոնց առջեւ ապագայի գաղտնիքներու քողը, զանոնք վհատեցուցիչ անակնկալի մը առջեւ գտնուելէ ազատելու համար կը սրտապնդէ ու կ'ըսէ «Աշխարհի մէջ նեղութիւն պիտի ունենաք...»

Այն, այն նեղութիւնները աշխարհին, որչափ շատ ունեցած ենք անոնցմէ և ունինք ալ միշտ մեզի հետ : Մեր նեղութիւններուն մէկ մեծ մասը մեր ներսէն կը բղխին . անոնք կարծես անբաժան ընկերն են մեր սիրտին : Հակառակ անոնցմէ հեռու «հանդարտ ջուրերուն քով» հանգստեան օթեւաններ փնտռելու, անոնք մեր գլուխներուն շուրջը կը թափառին, ինչպէս սեւ ագռաւներ, և իրենց տաղտկալի կոկիչներով կը խռովեն լաճախ անդորրութիւնը մեր հոգիներուն : Հեռու, հեռու անոնցմէ, դէպի դաշտերը խաղաղութեան, դէպի բացառականները ազատութեան, դէպի բուրաստանները վայելքներու . բայց ի՞նչպէս, երբ բուն իսկ մեր սիրտերուն մէջ, մեզի հետ կը տանինք կրծող ցեցերը ցաւերուն, տառապեցնող ծակծկումները խղճախայթին : Բայց պէտք է յուսահատիլ, պէտք է լայն բանալ մեր սիրտերը ընդունելու համար երկնաւոր խաղաղութեան առհաւատչեան :

Մեր նեղութիւններէն մեծ մաս մըն ալ աշխարհէն են : Նեղութիւններ, զորոնք պիտի դիմագրաւենք կամայ ակամայ : Ասոր կը վկայեն կեանքերը բոլոր անցեալ դարերու հաւատացեալներուն, ամէն անոնց որ աշխատած են ճշմարտութեան դատին ի նպաստ, որ լոյս սփռել ուզած են նախապաշարութիւններու և տգիտութեան գիշերին մէջ, որ արդարութեան ձայնը եղած են հնչեցնելու համար ականջը խլացած անօրէններուն, և մեծ սկզբունքներու հիմնաքարը ըրած են իրենց իսկ մարմինը և զոհուած շատերու փրկութեան համար : Ասոր կը վկայեն կեանքերը բոլոր բարեկարգիչներու, մեծ գործիչներու և կրթութեան սահմաններու, ինչպէս նաեւ սուրբերու և մարտիրոսներու : Ասոր կը վկայեն նաեւ կեանքերը Հրէաստանցի խեղճուկ ձկնորսներուն, որոնց համար իրենց Վարդապետը կանխագուշակած էր թէ աշխարհի մէջ նեղութիւններ պիտի ունենան : Ուրեմն պէտք է նաեւ

կուրծք տալ աշխարհի նեղութիւններուն, որոնց վրայ տարած մեր յաղթանակները պիտի կազմեն փառք մեր ապագայ երջանկութեան, անոնց մէջ թափած մեր արիւնին կարմիրէն պիտի փթթին անթառամ վարդերը մեր երանութեան փառապանկին, և անոնց ձեռքերուն մէջ պիտի կարենանք չքեղապէս ձեւակերտել մեր նկարագրի շէնքը հաստատ ու ամրակուռ, ինչպէս Տէրունական առաւելին ժայռի վրայ հաստատուած տունը :

Բայց այս նեղութեան յայտնութիւնը և կանխասացութիւնը չկրնար վհատութիւն պատճառել մեր հոգիներուն, որովհետեւ Փրկչական նոյն բարբառն է որ կ'ըսէ, «Բայց քաջասիրտ եղէք, ես աշխարհի յաղթեցի» : Ո՛հ, պանծալի յաղթանակ, Փրկչական յաղթանակ, անհուն ժամանակը իսկ քիչ կու գայ անոր փառքը երգելու համար : Ո՛րչափ մեծ է արժէքը և կարեւորութիւնը այդ յաղթանակին : Ուրեմն երազող մը չէ Յիսուս, որ մեզի անգործական առաջարկներ կը ներկայացնէ, ո՛չ ալ քմահաճ բռնաւոր մը, որ կը ստիպէ մեզ երթալ դժուարութեան ճամբաներէն . այլ ճշմարիտ յաղթական մը, որ իր քալած կեանքի ճամբայէն կ'ուզէ որ քալենք մենք ալ, կը քաջալերէ մեզ, որովհետեւ գիտէ թէ պէտք ունինք այդ քաջալերութեան, ու կ'ապահովցնէ մեզ որ պիտի չանհիմք յաղթանակը, որովհետեւ ինք ալ նոյն նեղութիւններու մէջէն անցնելով յաղթեց աշխարհի : Ուրեմն տառապանքի ուղիներէն քալող թշուառ մարդկութեան համար աւելի յարմար, աւելի վստահելի ու փորձառու առաջնորդ մը կարելի՞ է գտնել քան Այն որ կ'ըսէ, «Ես աշխարհի յաղթեցի» :

Ո՛վ մոլորեալ հոգիներու միակ Առաջնորդ, յաղթական Քրիստոս, տուր որ ես ալ այս նեղութիւններու փշալից ճամբաներուն մէջէն Քու քայլերուդ հետեւիմ : Տառապանքի կրակը սիրտիս բուրվառին մէջէն կարօտի խուռնկի բուրումներ պիտի բարձրացնէ դէպի սրբութեան սեղանիդ պատուանդանը : Թող հոսէ գիս հեծանոցը նեղութեան որ ամբարկլի մաքուր ցորենդ ըլլամ : Վիշտերու երկանաքարին տակ ազատութիւն ու ըլլամ ազնիւ հաշիւ, արդար բաժինը ըլլալով սեղանիդ : Ցաւի արցունքներու մէջ, Տէր, թրթռացուր ժպիտդ, ինչպէս յուսահատ քոյրերուն, ու պիտի խայտամ յոյսովը յարութեան : Խղճախայթի չարչրկումներու մէջ, Յիսուս, անուշ նայուածքդ դարձուր վրաս, ինչպէս ըրիր մեծախօսիկ ուրացողին, և նայուածքդ ներումի յոյսը պիտի ծնի քանդուած սիրտիս մէջ : Եւ ինչ են իմ նեղութիւններս Քու անպատմելի տառապանքներուդ հետ բաղդատելով : Ծակաւտս ծաւ

կող փուլէ պատկը չարիքներու փուլերէն հիւսեցի. ձեռքերս ու ոտքերս անօրէնութեանս բեւեռներով ծակուած են. խաչափայտս կեղծիքիս ու ճշմարտութեան խաչատուածէն շինեցի: Ես արժանաւորապէս խաչուած աւազակին կրնամ ընկեր ըլլալ, ոչ թէ Գեղի պէս արդար խաչեցեալի մը: Այո, նեղութիւններս Գողգոթայի տագնապններ իսկ ըլլան՝ նորէն չեմ յուսահատիր, որչափ ատեն որ օրինակդ կայ պաշտելի: Ո՛չ սիրտիս, ո՛չ ալ աշխարհի նեղութիւնները՝ սպասուած ըլլան անոնք կամ անակնկալ՝ պիտի չկրնան հրաժարեցնել զիս Գու աշակերտութենէդ, քանի որ Գու քաղցրահնչուն, ամօքիչ, երկնային ձայնդ կը հնչէ դարբու մէջէն, «Բայց քաջասիրտ եղէք, ես աշխարհի յաղթեցի»:

ՀՍԿՈՂԸ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԱՂԶԱՆ ՄՐ ԵՐԳԸ

ՓԵՆՍԻԼՎԵՆԻՈՅ Աքրանթոն քաղաքին մէջ մէկ երկու տարի առաջ պատահած անօրինակ զոհերու հանելու ամէն ջանք անյաջող եղաւ. Հանքագործներուն մեծամասնութիւնը Գերման էին: Անոնք սաստիկ գրգռութեան վիճակի մը մէջ էին, որովհետեւ շատ կը համակրէին, կը ցաւակցէին թաղուածներուն կիներուն ու զաւակներուն և կը վատէին իրենց անյաջող աշխատութեան համար: Արկածին երրորդ օրուան իրիկունը տղէտ էրիկմարդերու և կիներու խուժան մը հաւաքուած էր հանքին բերանը և ջղաճգութեան այնպիսի վիճակի մը մէջ էին որ որեւէ յիմարական գործ ընելու պատրաստ էին: Տխուր տըրտունջ մը բարձրացաւ թէ աւելի փորել յիմարութիւն էր, թէ մարդիկը մեռած ըլլալու էին: Եւ ասոր յաջորդեցին բարկութեան աղաղակներ ուղղուած հարուստ հանքատէրերու հասցէին: Անխորհուրդ խօսք մը կամ խիստ շարժում մը կատարութեան պոթելու մը կրնար յառաջ բերել: Բովա պղտիկ, թերեւս չէ տարեկան, Գերման աղջիկ մը կը կենար: Անոր գունատ գէմքը և երկու կողմ նետած սարսափած նայուածքները կը ցուցնէին թէ վայրկեանին վտանգաւորութիւնը շատ աղէկ կը հասկնար: Ան յանկարծ, մեծ ճիգով, գրեթէ անկսելի և կերկերուն ձայնով մը երգել սկսաւ: Յետոյ քաջալերութիւն ստացաւ, և անոր քաղցր, մանկական ձայնը իւրաքանչիւր Գերմանի գրեթէ իր օրօրոցէն ծանօթ երգ մը, Լուտերի հին մեծ երգը, թրթռացուց,

«Աստուած մեր բերդ է հաստատուն»

Նոյն պահուն հոն մահահանգոյն լուրթիւն մը տիրեց: Յետոյ ձայն մը միացաւ աղջկան ձայնին, յետոյ ուրիշ մը, նորէն ուրիշ մը, մինչեւ որ մեծ բազմութենէն խորին պատկառանքով բարձրացաւ երգին շարունակութիւնը:

«Մեր զօրութիւն է սընտար,

Մեր քաջութիւն խոտան է.

Այլ զօրապետ կայ խիստ արի,

Խաղաղութեան Իշխանն է:

Ո՞վ է այս զօրակալ.

«Յիսուս Բրիստոս Օծեալ»

Փորձիչը Նա յաղթեց,

Եւ մահը խափանեց.

Ամենազօր Փրկիչ է:

Անոնց սիրտերուն վրայ մեծ հանդարտութիւն մը ինկաւ: Անոնք իրենց գործին սկսան նոր եռանդով, և չլուսցած փոսին մէջէն ուրախալի աղաղակ մը բարձրացաւ թէ թաղուած մարդիկը ողջ էին: Այդ աղջնակին երգէն աւելի բարեպատեհ և պարագային յարմար խօսք մը երեւակայել կարելի չէ:

ՄԻԱԿ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԴԱՐՁԱՒ

ՎՍԱՆԳԻ ժամերուն տղէտ և վայրենի ցեղեր անգամ կարծես յանկարծական ըմբռնում մը ունին թէ մէկ Աստուած կայ որ կրնայ օգնել: Անգղ. բանակէն Գնդապետ Պարթըն Րըչ այս կէտը լուսաբանելու համար հետեւեալ պատմութիւնը ըրաւ. «Ես Հնդկական Ուլկիանի վրայ էի» ըսաւ ան, «խուժ մը վայրենիներ հետս: Անոնք կը զեկավարէին մեր նաւը որ շատ պզտիկ ու թեթեւ բան մըն էր: Իրենց վիզերուն ու բազուկներուն շուրջը կային տարբեր տեսակ զարդարանքներ, որոնք տարբեր չաստուածներու նուիրուած էին: Բան մը հոլի աստուծոյն, ուրիշ բան մը որոտումի աստուծոյն, և այլն: Անոնք վտանգի մը պահուն այս յուռութեաններուն կը դիմէին շարունակ: Յետ միջօրէի մը սարսափելի փոթորիկ մը փրթաւ մեր վրայ և մենք ընկղմելու տեսական վտանգի մը մէջ էինք: Նաւավարները սարսափահար իրենց աստուածներուն դիմեցին, բայց օգնութեան ճար չկար: Վերջապէս անոնցմէ մէկը, որ քիչ մը Անգղիերէն գիտէր, լոկալ գտնուող յիսնապետի մը ըսաւ, «Ճերմակ պարոն, Աստուած մը ունիս և ահաբեկ չես երեւար: Խօսէ անոր որ ազատէ մեզ, կամ եթէ պիտի մեռնինք մարդու պէս մեռնինք մեզ: Սիրտս շատ վախի մէջ է և վատի մը պէս մեռնիլ չեմ ուզեր»:

Իմ յիսնապետս գործնական Բրիստոնեայ մըն էր և ամէն օր կ'ապրէր իր կրօնքը:

Ան ալետատան նաւին մէջ ծնրադրեց և աղօթեց, Անգղիերէն գիտցող նաւաստին անոր աղօթքին մտիկ ըրաւ և իր ընկերներուն թարգմանեց: Անոր աղօթքը փրկութեան համար էր, կամ ուժի համար որ եթէ մեզի մեռնիլ վճռուած էր՝ զայն իբրեւ Քրիստոնեաներ ժպիտով դիմաւորէինք: Փոթորիկը աւտենուան մը համար եւս չդադրեցաւ, բայց իմ մարդիկս ժպտերես էին և նաւը ազատելու ամէն միջոց ի գործ կը դնէին: Վերջապէս ամպերը ցըրուեցան, փոթորիկը դադրեցաւ և արեւը փայլեցաւ: Յիսնապետը նորէն ծնրադրեց և Աստուծոյ շնորհակալութեան աղօթք մը մատուց մեզ պահպանելուն համար: Անոր հետ խօսող նաւադէն ալ ոտքի վրայ ելաւ: Ան 6 ոտք երկու մատնաչափ հասակ մը ունէր, մերկ էր և կարճ վարտիք մը միայն հագած: Ան մարդու հոյակապ նմոյշ մըն էր: Մէկ Աստուած կայ,՝ ըսաւ ան, «այդ ալ ձեր Աստուածն է, որ հիմա իմ ալ է» Ան իր ընկերներուն այն բոլոր անպէտ յուսուածքները ծովը նետել տուաւ:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԳՈՒԼԵՐԱ ԵՒ ԹԻՖՅՈ

Մ. ՄԵՆՍԵՆ

(Ընդհ. Տեսութեան Միաց. Ընդհ. Կարնոյ Ծրմանակի Վարժարանաց)

3.

Զորքը Պակտերիաներէ Մարտերէն Մեկնելու

Ամէնէն մաքուր ջուրերուն մէջ իսկ միլիոնաւոր պակտերիաներ կ'ապրին, բայց կատարելապէս անվնաս են ասոնք մարդկային մարմնոյն համար: Զրի այս ընդհ. պակտերիաներուն վրայ կ'աւելնան մարդկային աղետաց մէջ աճող պակտերիաներ, ամէն անգամ որ մարդկային կզկզանք այս կամ այն միջոցաւ խառնուի ջրի հոսանքին: Ահա Քիթայի աշտպիսի միջոցաւ մըն է որ գոլէրայի կամ թիֆոյի և կամ աղիքային ուրիշ վարակիչ հիւանդութեանց պակտերիաներ կրնան մուտ գործել ջուրին մէջ, զոր խմելով կը վարակուին մարդիկ ու համաճարակը կը տարածուի քաղաքին կամ երկրին մէջ:

Վերը ներկայացուած անհերքելի իրողութենէն կը հետեւի թէ գոլէրայի կամ թիֆոյի համաճարակ չկրնար ծագիլ որեւէ քաղաքի կամ երկրի մէջ, որուն ըմպելի ջրերն խստորէն պաշտպանուած են մարդկային կզկզանքներէ ապականուելու վտանգին դէմ, որուն կոյուղեաց ջրերն չեն կրնար խառնուիլ ըմպելի ջուրի առուներուն և ուրուն բնակիչները կոյանոցներու մէջ միայն կը թափեն իրենց կզկզանքը ու ոչ թէ փողոցի անտես անկիւններն կամ փոսերու մէջ:

Դժբաղդաբար մեր երկրի բոլոր քաղաքներուն և գիւղերուն խմելու ջուրերը բացարձակապէս անպաշտպան են մարդկային ու գործարանաւոր նիւթերու առջեւ ու միշտ ենթակայ ապականութեան: Շատ տեղերու բնակիչներ ստիպուած են խմել այնպիսի վաղուն ջուրեր, որոնց մէջ կը թափին վերերը ղետեղուած ուրիշ քաղաքներու կամ գիւղերու ամբողջ կզկզանքն ու աղտեղութիւնն: Ներս, Ուրիշներ կը գործածեն հորի ջուր, որուն քովերը կոյանոցներ են չըջապատած և իրենց պարունակած ապականութիւններն ու պակտերիաներն հողի խաւերու մէջէն կը տանին կը թափեն ջրհորին մէջ: Ուրիշ աւելի նպատաւորուած քաղաքներ կը գործածեն կղմինտրէ խողովակներով բերուած աղբիւրի ջուր, որոնց կղմինտրներն սակայն կոտորած են և ամէն անձրիւ գալու կը ցիւխտի ջուրը՝ իր մէջ թափանցող փողոցային ամէն կարգի աղտեղութիւններով, նաեւ անտարաւ կուսելիորէն միշտ կ'ապականուի կոյանոցներու լոյծ աղտեղութիւններով: Թուրքիոյ մէջ բացառութիւն կը կազմեն այն գիւղերն ու քաղաքներ որ խոր աղբիւրներու չապականուած մաքուր և ապահով ջուրը խմել առանձնաշնորհուած են: Նկատի ունենալով առողջապահական այս խիստ կարեւոր հարցին հիմնական լուծմանը մասին կառավարութեան և ընդհանրութեան ունեցած գործնական անտարբերութիւնը, ստիպուած ենք եզրակացնել թէ տակաւին երկար տարիներ պիտի շարունակենք խմել մարդոց ու ընտանի անասնոց կզկզանքներով ապականուած և ամէն կարգի ախտածին պակտերիաներէ վարակման ենթակայ ջուրեր: Արդ, ինչ միջոցներով կարելի է Քիթայի մաքրագործել ըմպելի ջուրը: Ամէնէն ազդեցիկ ու գործնական միջոցները պիտի ներկայացնեմ ստորեւ:

1. Եռացում: Ամէն համաճարակի առթիւ կը յանձնարարուի հասարակութեան որեւէ բան ուտելէ կամ խմելէ առաջ եռացնել զայն ու պահեցնել, հո՛ւմ բան ընաւ չուտել կամ չխմել:—Ջուր կաթ կամ պտուղ, եւ արդարեւ եռացումը բացարձակապէս վստահելի միջոց մըն է ախտածին պակտերիաներն սպաննելու, քանի որ spore վնասիչ չունին անոնք ինչպէս բացատրուեցաւ նախորդ յօդուածին մէջ: Գոլէրայի ու թիֆոյի պակտերիաներն իսպառ կը ջնջուին քանի մը վայրէկան միայն եռացող ջրի մէջ: Ստուգապէս գոլէրայի համաճարակ մը Կանթոն շրջանի մէջ 1911-12-ին ընդհանրապէս կորեւէ քաղաքէ կամ գիւղէ եթէ 1912-ին բնակիչներն եռացնեն իրենց ամէն ուտելիքն

ու խմելիքը և եթէ զգուշութեամբ հականերսուին արդէն վարչական անձերու փոխուըն ու կղկղանքը: Որովհետեւ գոլէրայի պակտէրիան չկրնար երկարատեւ աճում ունենալ կոյանոցի կամ աղբւրի ջուրերուն մէջ. բնիկ պակտէրիաներու հետ մղել ստիպուած կեանքի պայքարին մէջ քանի մը շաբաթէն կը ջնջուի կ'անհետանայ:

Բայց եռացումը այսքան ստոյգ արդիւնք տալով հանդերձ չէ կրցած ընդհանրանալ ու տեւական հանգամանք մը ստանալ, որովհետեւ հասարակութեան դիտակից ու դիւրակեցիկ անդամներն միայն կը դիմեն այս մեթոտին, այն ալ համաճարակներու ատեն միայն: Անհրաժեշտ է որ հասարակութեան անդիտակից ու աղքատ անդամներն ալ հաւասարապէս ու առանց բացառութեան միեւնոյն մեթոտով մաքառին համաճարակին դէմ, որպէս զի կարողանան հետաջինջ ընել զայն: Անհատ ընտանիքներ միայն կրնայ պաշտպանել եռացումը որչափ ատեն որ չէ ընդհանրացած: Իսկ թիֆոյի, ջերմատապին և աղիքային ուրիշ վարակիչ հիւանդութեանց ատեն, որ խիստ սովորական են մեր երկրին մէջ և պատահական համաճարակներէ բաղմապատիկ աւելի մահեր կը պատճառեն, հասարակութեան դիտակից ու դիւրակեցիկ անդամներու մէջ իսկ հազուադէպ է ջուրի եռացումը խմելու նպատակաց համար: Ուրեմն, ջերմապէս յանձնարարելով հանդերձ ջուրի եռացումը իբրեւ ազդուագոյն միջոցը գոլէրայի ու թիֆոյի նման աղիքային ամէն կերպ հիւանդութեանց առջեւն առնելու, ստիպուած ենք ընդունիլ թէ այս մեթոտը իր պահանջած դրամի և աշխատութեան բերմամբ չկրնար ընդհանուր գործածութեան շրջուել: Եւ վարակիչ հիւանդութեան առթիւ և կամ Գեյ-Բիւրի: Շատ շատ սաստկագոյն համաճարակներու առթիւ կարելի կրնայ ըլլալ անոր ընդհանուր կիրարկումը վարակուած քաղաքներու և դիւրերու բնակչութեանց կողմէն: Մենք կը կարօտինք մասնաւոր ջուրը մաքրագործելու մեթոտի մը որ ոչ միայն ստուգապէս սպաննէ ախտավարակ պակտէրիաներն, այլ Խիստ Խիստ Խիստ Խիստ Խիստ Խիստ միանգամայն: Այս կրկնակ յատկութիւններն ունեցող մեթոտը միայն կրնայ Գեյ-Բիւրի կիրարկուել աղիքային փոխանցիկ հիւանդութեանց նմանակալ գաւառներու մէջ ու վերջնականապէս արգելել անոնց վերերեւումը: Այս կարգի մեթոտներ թելադրելէ առաջ նկատի առնենք եռացած ու պղծ ջրին պակտէրիարանական մէկ յատկութիւնը:

Եռացմամբ ջրին գործնականապէս բոլոր պակ-

տէրիաներն ալ կը ջնջենք, առանց ջնջելու միանգամայն գործարանաւոր նիւթերն որ իբրեւ սնունդ կը ծառայէին պակտէրիաներուն: Արդ, երբ այս տեսակ ջուրի մը մէջ ունէ կերպով մուտ գործէ գոլէրայի կամ վարակիչ հիւանդութեան մը պակտէրիան շատ աւելի արագ ու առատ աճում կ'ունենայ և վտանգ կ'ապառնայ քան որ պիտի կրնար եթէ բնաւ չեռացած ջրի մը մէջ մտած ըլլար: Որովհետեւ այս պարագային ջուրին մէջ գոյութիւն չունին բիւրք բիւրեց բնիկ պակտէրիաներն որ իրենց ներկայութեամբն ու ընդդիմադիր գործունէութեամբը արգելեն եկամուտ պակտէրիային անդուպ աճումը և որովհետեւ սնունդի առատ պաշար մը կը գտնէ ախտածին պակտէրիան այդ ջրին մէջ: Ջուրին մէջ միացող գործարանաւոր նիւթերու այս սնունդի պաշարը կրնանք վառօդի մթերքի մը նմանցնել և պակտէրիան կայծի մը: Վտանգ չկայ ցորչափ կայծը հեռի պահուի վառօդէն, հակառակ պարագային պայթումը անխուսափելի է: Ջուրին գործարանաւոր նիւթոց մաքրագործումն է հիմնական պայմանը պակտէրիան աճումը բացարձակապէս արգելելու, և եռացմամբ այս տեսակ մաքրագործում մը տեղի չունենար բնաւ: Բազմաթիւ փորձերով վճռականօրէն ապացուցուած է թէ թիֆոյի և աղիքային ուրիշ հիւանդութեանց պակտէրիաներ աւելի երկարատեւ կեանք ու աճում կ'ունենան եռացած ու պղծ ջուրերու մէջ քան թէ բնական ջուրի: Օրինակի համար, թիֆոյի պակտէրիաներ ներմուծուեցան Ամերիկայի Միչիկըն Լիճէն առնուած ջուրի մէջ և և միայն 7 կամ 8 օր կրցին ապրիլ հոն, մինչդեռ նախապէս ամլացած (եռացած ու պղծ) միեւնոյն ջուրին մէջ այս պակտէրիաներն 25 օր կենդանի մնացին: Այս իրողութիւնը կը սորվեցնէ մեզ զգուշութեամբ պահպանել եռացած ու պղծ ջուրը, որպէս զի համաճարակի մը պակտէրիայէն վարակուելով աւելի վտանգաւոր չգառնայ քան սովորական ջուրը:

2. Զորք մօբիլ և Գեյ-Բիւրի: Վազուն ջուրեր իրենց ընթացքին մէջ տակաւ կը մաքրուին՝ իրենց մէջ առկա հանքային ու գործարանաւոր նիւթերու՝ դէպ ի յատակ սուզելովը: Նոյն գործողութիւնը աւելի փութով կը կատարուի երբ ջուրը ամբարուի յարմար աւազանի մը մէջ: Ոչ միայն առկա մասնիկներն դէպ ի յատակ կը սուզին, այլ և մասամբ կը լուծուին գործարանաւոր նիւթերն և մեծապէս կը նուազի պակտէրիաներու թիւը: Վարակուած ջուրը այս կերպով կը միտի մաքրագործուի: Վարակիչ պակտէրիաներն ալ առկա

մասնիկներուն հետ մեծաւ մասամբ դէպի յատակ կը սուզին և հոն իրենց ածման նպաստաւոր չգըտնելով պայմաններն՝ կը ջնջուին տակաւ։ Ուրեմն, հակառակ ժողովրդային կարծեաց, ջուրը ամբարելով՝ անոր պարունակած գործարանաւոր նիւթոց սուզումը բաւական ազդեցիկ ապահովութիւն մըն է վարակիչ հիւանդութեանց դէմ, եթէ յարմար ըլլայ անոնք։ Խմելու ջուրը մաքրագործելու խիստ ազդեցիկ միջոց մըն է սուզումը։ Ամերիկայի մայրաքաղաքը Ուաշինկթըն, քամիչ աւազաններու հաստատումէն առաջ, այսպիսի սուզիչ աւազաններու միջոցաւ կը մաքրէր քաղաքին խմելու ջուրը և պակտէրիաբանական քննութիւնը ցոյց տուին թէ 70—90 առ հարիւր կը ջնջուէին պակտէրիաներ այս աւազանին մէջ։ Պալթիմուր քաղաքը Ամերիկայի մէջ և ուրիշ քաղաքներ Անգղիոյ մէջ՝ միայն այս կերպ աւազաններ ունին տակաւին և այսպիսի երկարատեւ ամբարման շնորհիւ կը ջնջեն թիֆոյի պակտէրիաներն՝ խմելու ջուրին մէջէն։

Ապացուցուած ըլլալով հանդերձ երկար ատեն ամբարուած հանդարտ ջուրի մէջ վարակիչ հիւանդութեանց պակտէրիաներուն մեծ համեմատութեամբ ջնջումը, պակտէրիաբաններու ընդհանուր համոզումն է թէ միմիայն այս միջոցին չենք կրնար վստահիլ ժողովուրդին ապահով պահպանումը թիֆոյի ու գոլէրայի նման համաճարակներու դէմ։ Եւ ուստի ջուրը աւազաններու մէջ սուզելու գործողութեան վրայ աւելցուցած են նաեւ «սփռ» գործողութիւնը։

Աւաղէ յատակով աւազաններու մէջէն ջուրը քամուելով՝ իր ետին կը թողու ոչ միայն առկախ մնացած մասնիկներն ու պակտէրիաներու մեծամասնութիւնը, այլեւ յատակին վրայ կուտակուող պակտէրիաներու ահազին բանակ մը գործնականապէս կ'ուտէ ջրին յատակը սուզող գործարանաւոր նիւթը և այսպէս կը մաքրագործէ ջուրը։ Փորձով գտնուած է թէ լաւագոյն արդիւնք ձեռք կը բերուի երբ երկու քամիչ աւազաններ փոխադարձաբար գործածուին ու ոչ թէ անընդմիջաբար։ Ուրիշ աւելի կամ նուազ ազդեցիկ միջոցներ ալ կան ջուրը մաքրագործելու, ինչպիսիք են alum կոչուած նիւթէն քիչ մը ջուրին մէջ ձգել որ իր հետ վար սուզէ գործարանաւոր մասնիկներն ու պակտէրիաներ, երկաթի մանտրտուքներով մաքրել, երկտարական գործողութեամբ մը ջնջել ջուրին պակտէրիաներն կամ օշնի միջոցաւ մաքրագործել։ Բայց մեր երկրին համար անգործնական դեռ նկատելով այս մեթոտներն, պիտի ծանրանամ ջուրը

«սփռ» և «սփռ» կրկնակ գործողութեանց կիրարկումներուն վրայ։

Ապասելով որ Թուրքիոյ թաղապետութիւնը վերը բացատրուած սկզբունքներուն համաձայն աւազաններու կառուցմամբ և մաքրագործուած ջուրը ամուր խողովակաց միջոցաւ տուններն բաշխելով փրկեն մեր երկիրը գոլէրայի, թիֆոյի և աղիքային զանազան մահացու հիւանդութեանց համաճարակներէն, կրնանք «սփռ» մէջ այս սկզբունքներով մաքրագործել ջուրը և կրնանք տնական մաքրագործիչ գուբերու ընդհանրացմամբ արգելել այս կարգի համաճարակներու տարածումը քաղաքին կամ գիւղին մէջ։

Տան մէջ ջրի սուզմամբ մաքրագործումը կատարել դիւրին է բաղդատաբար։ Հողէ շինուած ու թրծուած գուբ մը կրնայ ծառայել այս նպատակին կամ մեծկակ մաքուր տակառ մը և կամ յարմար մետաղէ շինուած փոքրիկ աւազան մը։ Ջուրը այս սուզիչ ամանին մէջ մէկ երկու օր հանդարտ մնալէ վերջ՝ ամանին յատակէն քիչ մը վեր դրուած ծորակէ մը և կամ սիֆոնի մը միջոցաւ կը թափի ուրիշ ջրամանի մը մէջ, որուն յատակէն քիչ մը վեր կարգաւ իրարու վրայ զետեղուած են խճաքարի, աւաղի և փայտածուխի խաւեր։ Ամէնուն վրայ կրնայ հաստատուիլ կտաւ երես մը։ Սուզմամբ բաւական մաքրուած ջուրը աւաղի և ածուխի այս խաւերուն մէջէն անցնելով կը մաքրագործուի ոչ միայն իր գործարանաւոր աղտեղութիւններէն, այլ և իր պարունակած ամէն կարգի պակտէրիաներէն։ Թէեւ եռացնելու մեթոտին հաւասար ապահովութիւն չեն տար այս կրկնակ գործողութիւններն, բայց հարիւրին 99 ապահովութիւն կրնան տալ՝ եթէ ջրամանները, իրենց բովանդակութեամբ զոնէ չաքաթը անգամ մը կատարելապէս մաքրուին չիկանալու աստիճան տաքութեան մը ենթարկուելով և կամ լուացուելով եռացեալ ջրի մէջ։

Ջրամաններու եռացմամբ այս մաքրագործումը անպայման տեղի ունենալու է, որովհետեւ քամիչ ջրամանին աւաղի խաւերուն մէջ բոյն գնող անթիւ անհամար պակտէրիաներ անհաւատալի արագութեամբ կ'աճին ու տակաւ կը թափանցեն խորագոյն խաւերուն և վերջապէս ածմամբ դուրս կ'ելնեն կը թափին յատակը քամուող ջրին մէջ։ Անգղիացի փորձարկուներէն Փրէնքլէնտ անմաքուր ջուր քամելով փայտածուխի քամիչի մը մէջէն, գտաւ թէ առաջին 12 օրուան քամուած ջուրը բացարձակապէս մաքրագործուած էր ապականեալ ջրին պարունակած բոլոր պակտէրիաներէն, բայց

ամիս մը վերջ քամուած ջուրը հնգապատիկ աւելի թուով պակտերիա կը պարունակէր իր մէջ քան չքամուածը:

Եռացմամբ ջրամանները չաբաթը անգամ մը մաքրելու այս կարեւոր կէտին ուշադրութիւն տալով, ուրեմն, սուղման ու քամումի կրկնակ գործողութեանց շնորհիւ կրնանք մեր տուններուն մէջ գործնականապէս պակտերիազերծ ընծայել խմած ջուրերնիս ու այսպէս պաշտպանուիլ գոլէրայի, թիֆոյի, ջերմատապի և նման աղիքային հիւանդութիւններէ: Եւ այս միջոցը կրնանք գործադրութեան դնել թերեւս մէծիտ մը սկզբնական ծախքով ու չաբաթը անգամ մըն ալ եռացեալ ջրով լաւ մը լուսնալով ջրամաններն: Հարկ է մեր երկրին մէջ մանաւանդ ընդհանրացնել սուղիչ ու քամիչ ջրամաններու ընդհանրացումը, որով ապահովաբար ամէն տարի հազարաւոր կեանքեր փրկած պիտի ըլլանք մահուանէ և հարիւր հազարաւոր կեանքեր աղիքային ոչ-մահացու զանազան հիւանդութիւններէ:

Անփայլ յախճապակիէ (unglazed porcelain) սուղիչ ջրամաններ կը վաճառուին Եւրոպական հրապարակին վրայ, որուն ծակոտիներէն ջուրը դուրս կը սուղի՝ բայց սովորական բոլոր պակտերիաներն անոնց կ'արդելուն: Կան այնքան փոքր պակտերիաներ որ յախճապակիին ծակոտիներէն իսկ կըրնան անցնիլ, բայց ասոնք հազուադիւրս են ու անվաւ: Այնպէս որ կրնանք ըսել թէ այսպիսի ջրամանի մը մէջէն սուղուած ջուրը գործնականապէս ամուացած է ու կատարելապէս ապահով: Սակայն դժբաղդաբար, թէեւ պակտերիաներ չեն կրնար անցնիլ այս ջրամանին ծակոտիէն՝ բայց կրնան «ճէլ Խո-ր» ելլել «նոնջ»-է, այսինքն նոր պակտերիան ածելով հնոյն քով և այսպէս շարունակելով կրնան նորանոր պակտերիաներ երկարաձգել ծակոտեաց մէջ ու վերջապէս աւելի նորերն կը սկսին ածիլ յախճապակիին դուրսը: Յախճապակեայ այս քամիչներն ալ, ուրեմն, կը կարօտին չաբաթը անգամ մը եռացմամբ մաքրագործելու կամ կրակին վրայ չիկանալու: Ծովեզրեայ քաղաքացի դիւրակեցիկ ընակիչներն կրնան այս կարգի ջրամաններ գործածել:

Կայ ջուրը պակտերիաներէ մաքրագործելու ուրիշ աղիքիկ ու չափազանց դիւրին քիմիական միջոց մըն ալ, որ կրնայ զգուշութեամբ գործածուիլ ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ և որ միանալով վերը ներկայացուած կրկնակ գործողութեանց հետ՝ կատարեալ ապահովութիւն կ'ընծայէ աղիքային ամէն կարգի համաճարակներու դէմ: Այս

աղիքիկ, վստահելի ու կատարելապէս ապահով միջոցն է կապոյտ արջասպ (կօշ Բաշա) լուծել խմելի ջրին մէջ 1 առ 50,000 — 100,000 համեմատութեամբ:

Յաջորդ գրութեամբ պիտի ներկայացնենք այս միջոցը բաւական ընդարձակօրէն:

ՅՈՂՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ԻՏԵԱԼ-ԱՍՏՈՒԱԾ

Անհասանելի, խորունկ չըլային

Եթէ խորհուրդներդ, թաքուն, անըսպառ,

Մեր կեանքը ծանծաղ, մակերեսային

Առանց ծովակի մակոյկ մը կ'ըլար:

Թէ անմահութեան, սուրբ յաւերժական

Կընիքն մեր ճակատին չը դըրոշմըէր,

Մեր կեանքը ճղճիմ, տըկար, աննըչան

Պիտի չտածէր յոյսեր անվաւեր:

* *

Եթէ չըլայիր կատարեալ Աստուած,

Պիտի ներէր գոյութեան մարդուն,

Որ իր նախանձոտ բընոյթովը ցած

Քեզ հաւսարելու ջանար աննըկուն:

Ճէնանեան Գոլէճ

ԱԿԻԼԻՆԵ

«ԱՍՏՈՒԾՈՑ ՏՈՒՆԸ»

Գ Է Ե՛ Դ՝ ԽՍԱՍՏՈՒ ԳՈՌԴԵՆԱ

Կիրիկեան որբանոցներու տեսուչ Տիար Խաչատուր Գոռուղեան, որ Բիւլ-Դիւրի մէջ գրած իր լուրջ և ազդու յօդուածներով մասնաւորապէս ծանօթ է ընթերցող հասարակութեան, այս անգամ գրքոյկ մը հրատարակեց «Աստուծոյ Տունը» անունով: Տիար Գոռուղեան իր այս երկասիրութիւնով ձեռք կ'առնէ օրուան կարեւոր խնդիրներէն մէկը, այսինքն եկեղեցիները միթիւններու և դասախօսութիւններու առջեւ բանալու կամ գոցելու խնդիրը, որ այնչափ ներքին երկպառակուութիւններու, ամօթաբեր կոիւնքերու և մինչեւ իսկ եղբայրասպանութեան պատճառ դարձաւ: Հեղինակը իր գրքոյկը կը ձօնէ էջմիածնայ Հովնաթանի ու նախաբանով մըն ալ խնդիրը ամփոփ կերպով կը պարզէ ընթերցողին առջեւ: Յետոյ վեց գլուխներու առաջինին մէջ կը խօսի «Հայուն սեւ ճակատագրին» վրայ իբրեւ սկիզբէն ի վեր հալածեալ և ներքին երկպառակութիւնով տառապեալ աղգ և նրկորդին մէջ կը մատնանիչէ «Եկեղեցւոյ թշնամիները» ու կը մանրամասնէ օտար դրութիւններուն, ինկած կղերին, անկրօն դաստիարակութեան

հասցուցած վնասները, և դիւրահաւան ժողովուրդին տեղի տալովը յառաջ դալիք վտանգները: Երրորդ գլուխին մէջ Աստուծոյ խօսքով, ներշնչեալներու, Քրիստոսի, Առաքեալներու և Հայ եկեղեցւոյ Հայրերուն օրինակովն ու վերաբերումով կը փաստէ «Եկեղեցիի նուիրականութիւնը»: Զորրորդ գլուխին մէջ կը խօսի «Աստուծոյ Տան աշխարհականացումը» յառաջ դալիք, կրօնական, բարոյական և քաղաքական վնասներուն վրայ, որոնք անդամանելի կորուստներ պիտի պատճառեն ազգին: Հինգերորդ գլուխով «Եկեղեցիի ազատագրութեան պայմանները» մատնանիչելով՝ եկեղեցական բարեկարգութեան, կղերին բարձրացումին և հոգեւոր արթնութեան պէտքերը կը չեղտէ: Վեցերորդ գլուխին մէջ Յեղափոխական կուսակցութիւններու գաղափարներուն, անոնց գործելակերպին, «Յեղափոխական» տիտղոսին վնասակարութեան, դաւադրական գործերու երեսէն ազգին վրայ հասած չարիքներուն, և յեղափոխականներու բռնակալական ոգիին վրայ խօսելով՝ իբրեւ ասոնց դէմ միակ միջոց ազգին կը յանձնարարէ եկեղեցին իր նպատակին ծառայեցնել և անոր դուռները գոցել վնասակար ժողովներու և ամէն ձեռնարկներու դէմ որոնք եկեղեցիին աշխարհականացումը կը դիւրացնեն: Գրքոյկը կը վերջանայ կոչով մը՝ ուղղուած Հայ ժողովուրդին, որ միշտ պաշտպան եղած է իր եկեղեցիին՝ հակառակ աննպաստ պարագաներու:

Տիար Գուրգեան տրամաբանօրէն ու համոզումով կը փաստէ իր պաշտպանած դատը: Տարակոյս չկայ թէ ամէն լրջամիտ, ազգասէր ու կրօնասէր Հայ անուր հետ կը հաւանի եկեղեցիները իրենց նպատակին միայն ծառայեցնելու օգտակար ու ճշմարիտ սկզբունքին: սկզբունք մը որ պատշաճապէս կը յարգուի մեզմէ շատ աւելի զօրաւոր, դարգացած, քաղաքակրթութեամբ եւրոպական և Ամերիկեան ժողովուրդներու մէջ: Երանի՜ թէ այս խնդրին մէջ, որ կարգ մը կուսակցականներու համար կիրքի, հին հաշիւներ մաքրելու և ասպարէզի տիրելու խնդիր եղաւ, աւելի խօսէր խիղճը, տրամաբանութիւնը, և ազգին ճշմարիտ շահը փնտռելու ոգին:

ԳՐ. Հ. Գ.

ԲԱՅԵԼՈՒՆԻ ՀՈՂԱԲԼՈՒՐՆԵՐԸ

(Տեաք Թով. Թովմաթի «Ինչի՞ Փոքր» էրած Դէյոթունքէն)

Պաղատաւ թղթակից մը կը գրէ թէ հին ջրուղիներով երակաւորուած և անջրդի Միջագետքի դաշտերէն անդին կը բարձրանայ վիթխարի հողա-

բլուր մը: Անոր անունը հարցնելու իսկ պէտք չկայ, քանի որ անոր գլուխը պսակող հին տաճարի կամ ամբուլթեան մը պարիսպը կը մնայ դեռ յայտնելու համար թէ այն հին Բաբելոնն է, և հիւսիսային բլրակը դեռ կը կրէ հին ծանօթ «Պապէլ» անունը: Քաղաքին պարիսպը կ'երկարի անկէ դէպի հարաւ արեւելք. յետոյ սրանկիւնածեւ կը դառնայ դէպի Եփրատ: Գետը և պարիսպը քաղաքին գետինը կը չըջապատեն եռանկիւնածեւ: Տաճարներու և պալատներու տեղերը ցուցնող մեծ հողաբլուրներ կան գետին մօտ, և ջրեղերքը, արմաւենիներու մէջ, կան պեղումներ ընող Գերմաններու տունները, ուր ապրած են անոնք անցեալ 11 տարիներու ընթացքին:

Ամէնէն մեծ հողաբլուրին մէջ, զոր Արաբները ասորի քաղաքի գլխակ կը կոչեն, Նաբուգոդոնոսորի պալատին աւերակները կան: Ուրիշ 8-10 տարի մը պէտք պիտի ըլլայ բոլոր շինուածքին մնացած ամբողջութիւնը երեւան հանելու համար, բայց բաւական գործ կատարուած է երեւան հանելու համար ձեւը այն բնակարանին ուր կ'ապրէր թագաւորը: Շէնքը շինուած է խոշոր քառակուսի կղմիւտներով, որոնց վրայ թագաւորին անունը տպուած է և կղմիւտներն ալ իրարու կցուած են կուպրով: Երեւան հանուած մասը վիթխարի և անկանոն փակարան մը կը ներկայացնէ որ թանձր պատով մը չըջապատուած է: Ասոնց մէջ կայ յղգտիկ սրահներու, խուցերու և անցքերու ապշեցուցիչ խառնակութիւն մը, որ ա'լ աւելի կը զարմացնէ մարդս որովհետեւ շատ տեղեր կղմիւտները ցրուած ու կորսուած են:

Բաբելոն Յոյներէ, Պարթեւներէ և Արաբներէ իբրեւ քարահանք գործածուած է, անոր համար պատերը պէտք է փնտռել ու ճշտել չէնքի նիւթերը վերցնելէ ետքը մնացած միջոցներուն համեմատ: Որեւէ մարդ մը, երբ ծակ մը տեսնէ գետին վրայ, անոր պարզ ծակ մը ըլլալը կարծել կը միտի, մինչդեռ զգուշութիւնով պէտք է մօտենայ անոր: Այն ծակը ծակ մը չէ՝ այլ պատ մը: Շուրջի այն պզտիկ խուցերը և սենեակները, ուր կը բնակէին պալատին ծառաներն ու թիկնապահ պաշտօնեաները, թագաւորին ներքին բնակութեան համար պաշտպանութեան պատուար մը կը ձեւացնէին: Անոր յարկաբաժինը ետեւն էր այն գաւիթին որ կղմիւտի կրկին խաւերով սալարկուած էր: Գաւիթէն անցք մը կ'առաջնորդէր դէպի ընդարձակ, երկայնաձեւ սրահ, որուն ետեւի պատին վրայ որմախորշ մը կայ արքայական դահլիճ համար: Կը կարծուի թէ այս ան խնջոյքի սրահն էր, որուն

մէջ Պաղտասար իր խնջոյքը սարքեց, և դահին նայող պատի մնացորդի մը վրայ մէկը կրնայ երեւակայութիւնով տեսնել այն ձեռքը որ չարագուշակ վճիռը գրեց: Խնջոյքի սրահին ետեւը կան մասնաւոր սենեակներ և այդ ամէնուն ետին նեղ անցք մը՝ որ կ'առաջնորդէր զաղանի ելք մը, ուրկէ ծայրայեղ վտանգի պահուն թագաւորը կրնար փախչիլ դէպի Եփրատ գետը:

ՁԵՆՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԵՋՐԷԻ ՄԵՋ

Սեպտ. 25ին (Ն. Տ.)՝ Մէզրէի Հայ Աւետ. Եկեղեցին իր քանդակները մէջ էր. ներքին հոգեկան ուրախութիւն մը կը ցոլանար դէմքերու վրայ, որովհետեւ նոյն օրը տեղի պիտի ունենար տեղւոյն սիրելի հովիւին, Պատ. Դաւիթ Փախչօեանի, ձեռնադրութիւնը, որ արդէն որոշուած ու վաւերացուած էր երկու շաբաթ առաջ Խարբերդի Միութեան Ժողովին կողմէն: Ժամանակէն առաջ երկուստեք խորունկ լաղութիւն մը հաւաքուած էր եկեղեցիին ընդարձակ սրահը: Մաղկազարդ ամպիոնը կը չրջապատէին Խարբերդի վերի և վարի թաղերուն հովիւները, Մր. Էյման, Մր. Պրաուն, Պատ. Պետրոս և Պատ. Դաւայճեան:

Մր. Էյմանի աղօթքով ժողովը բացուեցաւ. բեմը նստողներէն իւրաքանչիւրը յաջորդաբար իր բաժինը ունեցաւ, խօսելու և թելադրելու. անոնք կ'ընդմիջուէին երգիչ խմբակի երգերով: Խօսողներուն մէջ մասնաւորապէս յիշելու արժանի է Պատ. Վարդան (Խարբերդի վերի թաղի հովիւ), որուն քանի մը ազդու և կուռ խօսքերը մեծապէս ազդեցին, մանաւանդ ձեռնադրեալին վրայ: Ան խօսեցաւ երէցի մը պարտականութեան մասին և չեղեց հետեւեալ չորս կէտերը թէ՛ երէցը ըլլալու է 1. հովիւ, 2. մշակ, 3. վկայ և 4. զինուոր, անշուշտ հոգեւոր առումով: Ասկէ վերջ Պատ. Պաղտասար Դաւայճեան խօսեցաւ և ծանրացաւ ժողովուրդին պարտականութեանը վրայ երէցին և եկեղեցիին հանդէպ, և չեղեց թէ փոխադարձաբար իրարու նեցուկ ըլլալու են:

Բայց ո՞վ է Պատ. Դաւիթ Փախչօեան, քանի մը խօսք ալ այս մասին կարծեմ աւելորդ է: Պատ. Դաւիթ ընդիլ Վանեցի է և իր տարրական ուսումը Վանի մէջ առած է: Երբ պատանի կ'ըլլայ, բախտը կերպով մը Ամերիկա կը նետէ զինքը: Հոն սովորական դժուարութիւնները զիմագրուելով՝ կը յաջողի վերջապէս գոլէճ մտնել ու հետեւիլ մասնաւորապէս հոգեբանական, փիլիսոփայական և գիտական ճիւղերուն: Բանի մը տարուան յաջող չրջան մը բոլորելով՝ կ'աւարտէ պսակաւորուած

B. Ph. և M. A. տիտղոսներով: Վարչութիւնը, նկատելով Պատ. Դաւիթին քարոզչութեան ձիրքն ու արժանիքը, արտօնագիր մ'ալ կու տայ քարոզելու: Երիտասարդ հայրենասէրը առանց յապաղումի ճամբայ կ'ելլէ իր ծննդավայրը, հայրենիքը դալու և անոր նուիրելու իր երիտասարդ և թարմ ուժը: «Աստղ մը գնաց Վան» փախօցեալ են դժուարահաւան Ամերիկացիները իր ետեւէն: Այո, ան կու գար, սակայն Թուրքիոյ այն ատենի քաղաքական պարագաները արգելք կը հանդիսանային իրեն: Ուստի կ'որոշէ Պարսկաստան կենալ ժամանակ մը ու հոն պաշտօնավարել: Բանի մը տարի վերջ կը յաջողի Վան մտնել, ուր տեղի Աւետ. Եկեղեցիէն կը հրաւիրուի: 4-5 տարի յաջող ու գործունեայ չրջան մը բոլորելէ վերջ՝ անցեալ տարի հրաւիրուեցաւ Մէզրէի եկեղեցիին կողմէն: Հրաւերը ընդունելով եկաւ և հազիւ քանի մը ամիս գործած էր, Մէզրէի ժողովուրդը նշմարելով անոր արժանիքը և կարողութիւնը՝ զայն ձեռնադրեց: Կը շնորհաւորենք եկեղեցին իր կարող պաշտօնեային համար և յաջողութիւն կը մաղթենք ձեռնադրեալին:

Եփրատ Գոլէճ, Խարբերդ ԱՐԻՍՏԱԿԵՍ ՈՐԵՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ

Առաջին անգամ ըլլալով ուրախալի իրողութեան մը լուրը կ'աննենք Հայ առեւտրական ձեռնարկութեան մը մասին: «Օսմ. Վաճառականութեան Անանուն Ընկերութիւնը» որուն հիմնադրութեան և տարածման պիտի մասնակցին անշուշտ բոլոր Հայ դրամատէրներ, առաջին ընկերացիներ ձեռնարկութիւնն է Հայ առեւտրականներու Բանի որ ընկերութեան նպատակը ոչ միայն ամէն տեսակ ապրանքներու արտածութիւնն ու ներածութիւնն է, այլ նաեւ արտօնութեան ստանձնումն ու շահագործումը, նոր գիւտերու գնումն ու տարածումը, Հայ վաճառականներուն ընձեռած դրամական օժանդակութիւնը և այլն, այս պատճառով մեր անտեսական կեանքի զարգացման համար յայտնի է թէ ո՞րքան մեծ կարեւորութիւն ունի այս ձեռնարկը: Թէեւ ընկերութեան դրամագումարը, 400,000 ոսկի, շատ խոշոր է, բայց ան կրնայ շուտով բազմապատկուիլ եթէ շուտով ժողովրդակալութիւն գտնէ և ընթարձակուի: Հայ վաճառականութեան և առեւտուրին համբաւը պատմական է: Հին Ասորեստանցիներու օրերէն սկսեալ ցայժմ Հայ առեւտրականը որոշ համբաւ մը ունեցած է իրրեւ ճարպիկ առեւտրական:

Մեր հին պատմութեան մէջ մասնաւոր ան-

հատներու հարստութեան քանակի կամ անոնց առեւտրական ձեռնարկներու մասին մեզ հետաքրքրող չահեկան տեղեկութիւններ չենք գտներ զըժ-բախտաբար, բայց Արարական տիրապետութեան շրջանէն սկսեալ խոշոր առեւտրական ձեռնարկութեանց յիշատակութիւններ ունինք: Թապալի նշանաւոր Արար հին պատմագիրը կը յիշէ թէ Հարունէր-Ռաշիտի Պաղտատի պալատը զարդարուած էր գորգով մը, որուն երկայնութիւնն ու լայնութիւնը 60 կանգուն էր և որուն նմանը չէր տեսնուած դեռ աշխարհի մէջ և այս գորգը Հայեր ընծայ զրկած էին Ամիրային: Հարկաւ Հայ ճարտարարուեստի համար շատ պատուարեր վկայութիւն մըն է այս բազմամուտ պատմագրի մը կողմէն, որուն հայրենի նահանգը «Թապարիստան», ամբողջ ծանօթ աշխարհի մէջ համբաւեալ էր իր գորգերով: Նոյնպէս Արար հին բանաստեղծութեան տեղեկ անձեր քաջ գիտեն թէ ինչպէս Արար քերթողներ կը փառաբանեն Մատէն Մատէնի պողպատը և անկէ շինուած սուրերը Դամասկեաններէ գերազանց կը համարին: Առասպելական հարստութեան լուրեր հասած են մեզ նաեւ Հնդկաստանէ մասին, որոնք նոյն իսկ ժամանակին հսկայ դրամագլուխով մը «Հայաստանը» գնել ուզած են: Առանց հեռունները երթալու, Օսմ. կայսրութեան մէջ ալ Հայ առեւտրականները շատ կարեւոր տնտեսական դեր մը կատարած են իրր առեւտրական ժողովուրդ և ամբողջ Անատոլիոյ ներսերն և արեւելեան նահանգները միւս տարրերուն մէջ իրենց հաւասարող մրցակից չեն ունեցած: Այս պատճառով ալ թէեւ մինչեւ այժմ որոշ նահանգներու մէջ իրենց այդ առաջնակարգ դիրքը պահած են, բայց արդէն հին ըէժիմի հալածանքին և առեւտրական արդի մեթոտներուն նկատմամբ իրենց սնուցած տղիտութեան պատճառով չեն կրցած մրցիլ Եւրոպացիներուն և կամ Եւրոպական հմտութիւն ձեռք բերած վաճառականներուն հետ, և յետադիմած են: Այդպէս է եղած Հնդկաստան, Պարսկաստան, Թուրքիա և գրեթէ ամէն ուրեք: Առեւտրական գործի մէջ Հայուն պակասած է նախաձեռնարկութեան ոգին, ան միշտ հետեւող եղած է, ինքնուրոյն և միջավայրի պայմաններու համաձայն գիւտերու ետեւէ չէ ինկած: Հայ առեւտրականներու երկրորդ մեծ թերութիւնը միշտ ահագոյն յարմարութիւնով գործ տեսնելը եղած է: Ընկերակցական գործունէութեան այս դարուն մէջ շատ բնական է թէ անհատական դրամագլուխներով որեւէ մեծ գործի մասնաւոր Եւրոպական հսկայ ձեռնարկութեանց մրցումի դիմանալ անկարելի է: Այս

է պատճառը որ մեր երկրին մէջ ֆապրիկաներ կատարելապէս կը պակսի և եթէ Թուրքիոյ մէջ արդի իմաստով 100 գործարան կայ, անոնցմէ ալ 10ը Եւրոպացիներուն ձեռքը կը գտնուին: Մենք չենք ուզեր մեր նահապետական կամ միջնադարեան «չարխերէն» հրաժարիլ, և անոնց աննշան հասոյթը աւելի ապահով կը համարինք քան ընկերակցութիւններ կազմելով մեծ և շահաւէտ գործերու ձեռնարկելը: Մեզի համար նոր կազմուած Օսմ. Առեւտրական Անանուն Ընկերութիւնը վերոյիշեալ բոլոր տեսակէտներով շնորհաւորելի է: Հին ըէժիմը, Օսմ. Պանքայի մէկ ծանօթ պաշտօնեային զրդումով, ոչնչացնել կ'ուզէր Հայ առեւտուրը և արդէն վերջին տարիներու մէջ հին համբաւեալ Հայ վաճառականական տուններ իրարու ետեւէ անանկանալու սկսած էին և ասոնց հետ տնտեսապէս կասուած երկրորդական առեւտրականներու ամբողջ խումբեր կը կործանէին: Հայ առեւտրականութիւնը սոսկալի ճգնաժամ մը կ'անցնէր: Բարեբախտաբար ազատութիւնը վրայ հասաւ և վերջ մը տուաւ այդ Հայակործան քաղաքականութեան և ազատ մրցումի նոր ճամբաներ բացաւ: Հին ըէժիմի օրով անկարելի էր որ այսքան Հայ առեւտրականներ գործակցէին և ընկերակցութիւն մը կազմէին առանց քաղաքական պատճառներով կասկածելի դառնալու: Նորակազմ ընկերութեան բաժնեթուղթերը 5 ոսկի կ'արժեն և նոյն իսկ հիմնադիր անդամներ կան որոնք արդէն 200 հատ դրաւեր և 200/0 ալ վճարեր են: Մինչեւ այժմ արդէն 6,000 ոսկիէն աւելի բաժնեթուղթ ծախուած է, կ'երեւի: Այս վերջին ջոջ անդամներէն կազմուած է Ընկերութեան Վարչական Մարմինը, որ անմիջապէս արդէն գործի կրնայ ձեռնարկել: Ձեռնարկուող ոգի ունեցող բազմաթիւ Հայեր, որոնք չահաբեր գործերու համար ծրագրեր կամ գիւտեր ունին և զանոնք իրագործելու չափ դրամ չունին, կրնան դիմել ընկերութեան: Այս տեսակէտով, կը յուսանք, ընկերութիւնը շուտով բազմապիսի իրականանալի և երեւակայական առաջարկներ պիտի ընդունի և անոնցմէ գործնական կարեւորութիւն ունեցողները պիտի ընտրէ և ընկերութեան անդամներուն համար շահաբեր գործունէութեան մը պիտի սկսի: Որքան ալ սրտաբուխ յաջողութիւն մաղթենք այս առաջին Հայ Օսմ. առեւտրական ձեռնարկութեան, այնքան ալ կասկածներ կ'ունենանք թէ արդեօք Հայ առեւտրականներ պիտի յաջողին ընդհանուր ուժերով գործի մը ձեռնարկել և իրենց միութիւնն ու շահերը պահպանել, Հայ վաճառականներու իրարու հանդէպ սնուցած անփոփոխական առաջին գործնական հերքումը պիտի ըլլար այս ձեռնարկին ծաղկումը:

Հ. ՄԱՄԻՆՅԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաքի Զորեքչարթի հնախառն վարակ-
ուածներու համագումարը եղաւ 95, մեռածներունը
60, դարմանուողներունը 35: Վերջին 24 ժամուան
մէջ նոր դէպք ու մահ տեղի չունեցաւ: — Հաշուա-
կալութեան դիւանի նոր օրէնքին կիրառման առի-
թով Պատերազմական և Ելեւմտական նախարար-
ներուն միջեւ ծագած սուր անհամաձայնութիւն
մը, որ կ'սպառնար նախարարական տագնապլ յա-
ռաջ բերել, երեքշաբթի կարելի եղաւ հարթել կայ-
սեր, Վարչապետին և միւս նախարարներուն ջան-
քերով: Ելեւմտական նախարարը կը պահանջէր նոր
օրէնքին անխտիր կիրառումը ամէն պաշտօնատան
նկատմամբ: Իսկ Պատերազմական նախարարը, օ-
րէնքը յարգելով հանդերձ, կը ծանրանար ժամա-
նակի կորստեան և այլ անպատեհութիւններու վրայ
որոնք անխուսափելի պիտի ըլլան և երբեմն վտան-
գաւոր, եթէ նոյն օրէնքը գործադրուի նաեւ Պա-
տերազմական պաշտօնատան համար: Վերջապէս
որոշուեցաւ նոր տրամադրութիւն մը պատրաստել
իբրեւ յաւելուած օրէնքին և վաւերացման հա-
մար Երեսփ. Ժողովին մատուցանել: — Յրանսա-
կան թերթ մը կ'ըսէ թէ երկաթուղիի գործադուր
պատճառ եղաւ Օսմ. փոխառութեան կնքման յա-
պաղման, Հաշուակալութեան դիւանին համար
Յրանսացի պաշտօնէի մը անուանման կ'սպասուի,
և թէ ռազմանիւթերը Յրանսական գործարաննե-
րէ հայթայթելու մասին համաձայնութիւն գոյա-
ցած է: Հաւանօրէն փոխառութեան գումարը 15
միլիոնի պիտի բարձրացուի: — Պետական խոր-
հուրդն սկսաւ քննել թրամուէյները ելեկտրակա-
նութեամբ բանեցնելու համար Հանրօգուտ գոր-
ծերու նախարարութեան հետ կնքուած պայմա-
նագիրը: — Գասթէմուսիէ բերուած 8 գումար-
տակ զինուորներ, որոնք Օգմէյտանի մէջ մարզանք
կ'ընէին և ռազմափորձերու պիտի մասնակցէին,
ուղղակի իրենց տեղերը պիտի ղրկուին, երբ վեր-
ցուի հետախափ քանի մը դէպքերու պատճառով
իրենց շուրջ հաստատուած առողջապահական շրջ-
թան: — Հանրային ապահովութեան պաշտօնա-
տան մէջ մատերու հետքը քննելու ճիւղ (փար-
մագ իզի տարիէս) մը հաստատուեցաւ և բան-
տարկեալ 800 մարդասպանի, ոճրագործի և գողի
մատերու հետքը քննուեցաւ: — Կրթական նախա-
րարութիւնը գեղեցիկ չրջաբերականով մը արգե-
ւեց դպրոցականները թատրոն տանիլ և թատերա-

բեմ հանել: Անաստող ուսուցիչներ և տնօրէններ
պաշտօնանկ պիտի ըլլան, իսկ մասնաւոր վարժա-
րաններու արտօնագիրը ետ պիտի առնուի: — Կի-
րակի և երկուշաբթի ռազմափորձի վայրը վերա-
դարձան Ֆոն տէր Կոյց փաշա, սպայակոյտի պետ
Իզզէթ փաշա, Փէրթէվ պէյ և Թորդուտ փաշա ո-
րոնք մայրաքաղաքս եկած էին: Գացին նաեւ զես-
պանատուններու զին. կցորդները, առողջապահա-
կան պաշտօնեաներու ջոկատ մը և ուրիշներ:
Հինգշաբթի ալ մեկնեցաւ Մահմուտ Շէվքէթ փա-
շա: Այս շաբթու մայրաքաղաքս ժամանեցին Աւս-
տրիա-Հունգարիոյ զեսպանը, Պերլինի Օսմ. զես-
պանատան զին. կցորդ էնվէր պէյ և Ահմէտ միտ-
հաթ պէյ, որ Պերլինի համալսարանին հարիւրամ-
եակի հանդէսին ներկայ եղաւ:

Նահանգներ. Անցեալ շաբթու Հօրանի արչաւա-
խումբի հրամանատարը հեռագրեց թէ զբաւած
է հիւսիսի Տիւրքիներուն ապաստանարանը, Շէհ-
պա, Սիւէյտիյէ իբր 22 հզմթ. հեռու դէպ հիւ-
սիս արեւելք: Այս շաբթու ալ կը հեռագրէ թէ ա-
նոնց վերջին ապաստանարանը, Լիճայի ապառա-
ժուտը, պաշարելով և ջուրերը զբաւելով ստիպած
է զիրենք անպայման անձնատուութիւն ընդունիլ
և իրենց տեղերը վերադառնալ: Այժմ մարդահա-
մարի ձեռնարկած է հիւսիսամասին մէջ և քանի
մը օրէն դէպ հարաւ պիտի ուղղուի հալածելու հա-
մար Եահա Ամիր ապստամբապետը և ընկերները
որ դեռ անձնատուը չեն եղած: — Պուլկարիայէ
Մակեդոնիա վերադարձած փախստականները դար-
ձեալ սկսան Պուլկարիա փախչիլ: — Գերման թեր-
թի մը Ալպանիայէ կը հեռագրուի թէ շատ հրոսա-
խըմբեր երեւան եղած են և ապստամբական մեծ
շարժում մը մօտալուտ է: — Անցեալ հինգշաբթի
իրիկուն Բումանովայի և Աճալարի կայարանին մի-
ջեւ, որ Իւսկիւպէ ետքը կու գայ, 263րդ հզմթ.ին
վրայ պայթում մը տեղի ունեցաւ և երկաթուղին
խորտակուեցաւ և վաճառարար չորս կողքեր փըշ-
րուեցան, չորս ալ վնասուեցան: Պուլկար պաշտօնեայ
մը մեռաւ: Տեղւոյն վրայ գտնուեցան ուժանակի
փամփուշտ մը և ելեկտրական երկու չոր մարտկոյ,
Մանասթըրի մէջ և չրջականները եւս ուրիշ հրա-
նիւթ, պայթուցիկ ու ռազմամթերք: Վնասը 100,
000 ֆրանք կը հաշուուի: Գիծը չուտով նորոգուեցաւ
և զինուորական խիստ հսկողութեան ենթարկուե-
ցաւ: Նաեւ հրամայուեցաւ խստիւ հսկել Պուլկա-
րիոյ սահմանադիւին վրայ և հրոսախմբերը հալա-
ծել: — Հոկ. 3-16 հնախառն բռնուած ու մեռած
են Ափրիկեան Տրիպոլի մէջ 12 և 9 հոգի, Հոկ. 10-
14՝ Տրապիզոնի մէջ 59 և 32: Էրզրումի մէջ եօթը
օր ունէ դէպք չէ եղած: Ուրիշ կողմերէ մահեր և
դէպքեր կը ծանուցուին:

Ա. Ե. Բ. Ե. Բ. Դատական նախարարութիւնը այս շարժում երեք պաշտօնադիր զրկեց Ազգապետարանի Միով կը զեկուցանէ թէ որոշուած է հետախօսի պատճառով Դատաւարական, Ֆինանսական և Խառնեցողական զարգացման շնորհիւ և նոյն կողմերու աշակերտները ուրիշ կողմերու զարգացման շնորհիւ, նաեւ առողջապահական ընդհանուր հակողութիւն կատարելու Ուրիշով մը կը բացատրէ կառավարութեան իրաւասութիւնը զարգացման վրայ հակողութիւն ի գործ դնելու և կը պատուիրէ պահանջուած տեղեկութիւնները կառավարական քննիչներուն հաղորդել ձեռամբ տեսուչներու և առանց ընդդիմութեան Դարձեալ ուրիշով մը պէտք կ'զգայնէ ոչ-Իսլամ զարգացման զիտական դասընթացները Իսլամականներու յայտագրին համաձայնեցնելու, որպէս զի կառավարական զարգացման ուղղութիւնը դիմադրութեան չենթարկուին: — Օսմ. պետութեան մէջ ցեղային համերաշխութիւն մշակելու նպատակով կազմուած Իթթիհատը Անսարը Օսմանիէ ընկերութեան վարչական մարմինն Աւետ. անդամներն են Փրոֆ. Յ. Ճէմիլեան և Կարապետ էֆ. Սենեքերիմեան: — Պանտրմայի քարոզիչը կը գրէ թէ Տիար Նիկողոս Մորճիկեան (Կ. Պոլիս) 972 դահ. նուիրած է Պանտրմայի եկեղեցիին շինութեան համար: — Պաշտօնակից մը կ'իմանայ թէ Կարապետ էֆ. Փուշմանեան, որու արկածը հաղորդած ենք, 25,000 տուրք նուիրած է կարօտ ուսանողներու նպաստի անտուկ մը հաստատելու համար: Դրամագլուխն անձեռնմխելի է. արամադրելի է միայն տարեկան եկամուտը, 1,600 տուրք:

Հայ Ժող. Պատրիարք Հայրը չաքաթ Պուլկարներու Էկզարքարանը գնաց տալու համար այն այցելութիւնը, որ յապաղեցաւ իր յանկարծական հիւանդութեան պատճառով: Տեսակցութիւնը շատ սիրալիր ու շահեկան եղաւ: Էկզարքը այդ առիթով յայտնեց թէ կարելի չէ Սօֆիայի Հայ եկեղեցին փլցնելու կառավարական կարողութիւնը փոխել կամ յետաձգել, սակայն պիտի աշխատի որ լիովին գոհացում տրուի Հայերու պահանջման: — Երկուշաբթի Ն. Ամենապատուութիւնը, Տրդատ Սրբազանէ հեռագիր ընդունելով թէ Երուսաղէմի ծերունի Պատրիարքը ծանր հիւանդ է, աւելի տեղեկութիւններ ուղեց հեռագրով: Վարչութիւնը հրահանգ զրկեց Երուսաղէմ որ անմիջապէս ցուցակագրուին Պատրիարքին բոլոր դոյքերը և թուղթերը: Կ'ըսուի թէ մեծահարուստ եկեղեցական է ան և տարեկան 7-8 հարիւր ոսկի եկամուտ ունի: — Խառն ժողովը անցեալ շաբթու

կարգաց Երուսաղէմի Տեղապահի խորհրդական Տրդատ Սրբազանի մէկ գիրը, որով կը յայտնուի թէ մանրամասնօրէն պիտի պատասխանէ Գաւառ. Ժողովի ամբաստանութիւններուն և քննութիւն պահանջէ, սակայն այժմ բազմապէս ըլլալով Տեղապահ Հօր վերադարձին պիտի սպասէ: — Դատական նախարարութիւնը պաշտօնապէս Պատրիարքարան հաղորդեց Պետական Խորհրդի որոշումը թէ կալուածական փոխանցումներու պահուն այլեւս պիտի չպահանջուի Պատրիարքարաններէ վաւերացուած վկայագիր: — Ուսումն. Խորհրդի նոր մէկ վիճակացոյցէն կը տեսնուի թէ Յունիս 1ին մայրաքաղաքիս Ազգ. վարժարաններու թիւն էր 44, ուսանողութիւնը 3,437 մանչ և 3,079 աղջիկ, ձրիավարժ 2,058, ուսուցիչները 349 (153ը վարժուհի), ամսական ծախքը 96,878 դահ., որու 82,332ը ուսուցչի թոշակ, և հասոյթը 100,518 դահ. (58,436ը եկեղեցիներէ, 31,173ը թոշակէ, մնացեալն ալ գանձանակէ և նուէրներէ): — Հայ վաճառականներու «Օսմ. Առեւտրական Ընկ.եան» կանոնադիրը Կայս. հրամանագրով վաւերացաւ: Դրամագլուխն է 100,000 ոսկի, առ այժմ կէսը վճարուած: Գործը պիտի ըլլայ Պանք տը Սալոնիքի կամ Ռուսական Դրամատան պէս սեղանաւորական, առեւտրական, արհեստագործական, կալուածական, շահակցական ամէն տեսակ ձեռնարկներ ընել: Առաջին վարչական ժողովին անդամներն են Արսէնեան Ա., Ասլանեան Յ. և Գ., Իբրանոսեան Մ., Գայսէրեան Ս., Մանուկեան Մ., Սեթեան Հ., Թահթապրուեան Կ. էֆ.ները և Բէյէկեան Տիգրան Խան ի Փարիզ: — Ամերիկացի ձեռնարկուներու Չէսթերեան խումբին յանձնելի երկաթուղիի դժին հանքային հարստութեան վրայ տեղեկագրելու նպատակով Հանրօգուտ գործերու նախարարութեան կողմէ զրկուած ճարտարագէտներու յանձնախմբին նախագահն է Ունձեան էֆ.: — Արմաշի Խնամակալութիւնը վերջերս գումարեցաւ, բայց մասնաւոր վարկ մը չյատկացուց զարգացին: Պատրիարքը խոստացաւ վաւերացնել տալ նոյն զարգաց: — Երզնկայի եկեղեցիին համար Ռուսիայէ բերուած զանգակը անմաքս անցուած է Տրապիզոնէ: — Ատանայի կուսակալը ջնջած է որբանոցներու քննիչի պաշտօնը, բայց որբանոցներու խնամակալութեան պաշտօնին կոչած է առեւտրական դատարանի նախագահը, Գրիգոր էֆ.: — Վանայ առաջնորդարանէն կը հեռագրուի Պատրիարքարան թէ 85 Հայեր Քուրդ հարստահարիչներու կեղեքումներուն չդիմանալով ամէն բան ձգած և Ուրմիա փախած են ամենաթշուառ վի-

ճակի մէջ : Դարձեալ, Աղբակի Էրնկեան գիւղէն Ոսկո անուն կին մը, 4 տարի առաջ առեւանգուած ու իսլամացած, քաղաք վերադարձած ու յայտարարած է թէ ինք բնաւ իսլամացած չէ, այլ իր տեղ զաւանթութիւն տուողը իր առեւանգիչին եղբորը կինն էր : Սակայն տեղային իշխանութիւնը զայն իր Գուրգ ամուսնին վերադարձուցած է : Նոյն գաւառակի իսլամացած ուրիշ գիւղեր կ'ուզեն իրենց մայրենի եկեղեցին վերադառնալ, սակայն չեն կրնար կառավարութեան խտուրտութիւններուն պատճառով : — Երզնկայէ կը գրուի Պատրիարքարան թէ Խնձորիկ գիւղի Հայ և Գուրգ հողատիրներու հողերը զբաւող Կիւլլապի եղբայրները, չյաջողելով սպաննել տալ Դարակէօզողլու խալիլը, որ զբացի Հայերու և Գուրգերու պաշտպանութիւնը կը վայելէ, զայն ու քանի մը գիւղացիներ բանտարկել տուած են : — Պիթլիզի դատարանը հաստատած է Մուշի դատարանին վճիռը, որով Գոմա գիւղացի Կորիւն և ընկերները 1200 ոսկի տուգանքի և Յամահայ բանտարկութեան կը դատապարտուին բռնակալ Իպրահիմ աղայի տունը քանդած ըլլալու ամբաստանութեամբ : — Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը կ'առաջարկէ Իօանէսքուի կտակով Զէյթունի սահմանուած 1,000 ոսկիէն 100 ոսկի չնորհել Կէօլիօւնարցի ազգայիններուն, որպէս զի կարենան իրենց հողերը ազատել Հաճի էֆ. անուն բռնաւոր փոխատուի մը ձեռքէն : — Հասանպէյլի մէջ ձեռնարկուած է կառավարական 400 ոսկիի նպաստով եկեղեցի մը շինել : 700 ոսկի ալ բարերարներէ պիտի հանգանակուի : — Հողային ինքրի ջննիչ յանձնաժողովին մէկ անդամը յայտարարած է թէ 18 տեսակ խնդիր կայ, բայց զլիաւորները երեքի կրնան բաժնուիլ : Նախ՝ հողեր որոնց տէրերը փախած են՝ զանոնք ուրիշի աւանդ թողլով, երկրորդ՝ չնչին գնով բայց առանց պաշտօնական փոխանցման ծախուած հողեր և երրորդ՝ անտէր մնացած հողեր որոնք պէյերու և աղաներու կողմէ զբաւուած են : Գննիչները հողային նոր ցուցակագրութեան և դատական բարեկարգութեան պէտք կը ցուցնեն : Ներքին գործերու նախարարը պիտի ուսումնասիրէ տեղեկագիրը և հաւանորէն օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ Խորհրդարանին : — Թիֆլիզի քաղաքապետ ընտրուած է Պ. Աղբասանտր խախան : — Սեպ. 27ին մեռած է Պագուի Ազգ. գործիչներէն Ծուլեցի Պաղտատար Դուրխանեան թողլով 60,000 ըրուպի հարստութիւն մը, որու մեծ մասը կտակած է Պաղուի հանրային հաստատութիւններուն :

ԱՐՏԱՔԻՆ

Յրանա. Հիւսիսի երկաթուղիի պաշտօնէութեան գործադուլը շատ խիստ եղաւ անցեալ երեքշաբթի, բայց հետզհետէ մեղմացաւ մինչեւ կիրակի և բոլորովին վերջացաւ երեքշաբթի օր : Սոաջին օրերուն 480 կառաչարէն հազիւ 40ը մեկնեցան Փարիզէ և 40,000 մարդ անգործ մնացին : Հիւսիսի այդ գծին երկայնութիւնն է 2,467 մղոն : Հիւսիսայիններուն հետեւեցան անմիջապէս Արեւմտեան գծին (3,670 մղոն) պաշտօնեաները, 4,200 հոգի, իսկ աւելի ուշ Փարիզ-Լիոն-Միջերկրականի (6,283 մղոն), Արեւելքի (3,218 մղոն), Օրէանի (4,630 մղոն) և Հարաւարեւմուտքի (1,842 մղոն) գծերուն պաշտօնեաները առաւել կամ նուազ խտութեամբ Պահ մը փարիզ քաղաքին մէկ մասը ելեկտրական լոյսէ ալ զրկուեցաւ : Բարեբախտաբար, չնորհիւ կառավարութեան կորովի տնօրինութիւններուն, առաջին բանթողները տակաւ ընկճուեցան և իրենք ու իրենց հետեւողները սակաւ վերսկսան աշխատիլ : Զորեքշաբթի բոլոր մեծ երկաթուղիները կառավարութիւնը բանեցուց, այսինքն ստիպեց բանթողներն իբրեւ պահեստի զինուոր ծառայել, ուրիշ խօսքով, իրենց գործը շարունակել : 21 օր : Հազարաւորներ անշուշտ անսաստեցին այս հրամանին և ձերբակալութիւններ սկսան : Բանթողներուն պահանջումներն են թոշակի յաւելում ամէնուն համար, զի ամէնը կը տառապին ապրուստի սղութենէ, 1909 Յուլ. 11ի հանգստեան թոշակի օրէնքին կիրառում յետահայեաց դրութեամբ, աշխատութեան վերակազմութիւն և չարաթը մէկ օր հանգիստ, որ դեռ չտրուի ամբողջ պաշտօնէութեան : Կառավարութիւնն արդէն բանակցութեան մէջ էր երկաթուղիի ընկերութիւններուն հետ : Բայց Հիւսիսի երկաթուղիին պաշտօնէութեան գործադուլը վերիվայր չըլեց ամէն բան : Երկաթուղիի ընկերութիւններու տնօրէնները Հանրօգուտ գործերու նախարարին յայտարարեցին թէ երկաթուղիի բոլոր գիծերուն Փարիզաբնակ պաշտօնեաները և բանուորները գէթ մինչեւ տարեգլուխ պիտի սկսին օրական առ նուազն 5 ֆրանք ստանալ : Վարչապետ Մ. Պրիան, որ դեռ 48 տարեկան է և ութ տարի առաջ բարեկամներու սեղմ չըջանակի մը միայն ծանօթ, այսօր մեծ վստահութիւն կը վայելէ իբրեւ յարմարագոյն վարիչ : Նանթի մէջ ծնած և ուսում առած է, յետոյ Փարիզի մէջ իրաւագէտի վկայական առած : Ի ծնէ պերճախօս է և շատ համոզիչ լեզու մը ունի : Քաղաքական ասպարէզը թեւակոխեց 1902ին իբրեւ փոխան և հետզհետէ եղաւ Կրթական, Գեղարուեստի և Դատական գործերու նախարար և ի վերջոյ

Վարչապետ, իր համարը չինեց եկեղեցւոյ և պետութեան բաժանման օրինագծին խմբագրութեամբ: Սկիզբէն մինչև վերջը ջատագով ճանչցուած է ընկերակալութեան, բայց իր վարչապետութեան մէջ չափաւորեց իր գաղափարները՝ Պահպանողականներուն մօտենալով:

Աստուծոյն-Հաւատքով. Անցեալ շաբթու սկսաւ Աւստրիոյ և Հունգարիոյ պատուիրակութիւններուն նստաշրջանը: Նախագահ ընտրուեցան Մ. Կլոմպլինսքի և Մ. Լանկ, Հինգշաբթի Կայսրը առնց ճառերուն պատասխանելով դռնուհակութեամբ յիշեց Պոսնա-Հէրսէքի խաղաղ կցումը, զինակից տէրութիւններու հետ յարաբերութիւններու ամրապնդումը և միւս տէրութիւններուն, մանաւանդ թուրքիոյ հետ, բարեկամական յարաբերութիւններու պահպանումը: Արտաքին գործերու նախարարն ալ իր քաղաքականութիւնը պարզեց պատուիրակութիւններուն, ընդարձակ տեսութիւն մը ընելով ընդհանուր կացութեան վրայ և ի վերջոյ Պոսնա-Հէրսէքի խնդրին լուծման ակնարկելով ըսաւ. «Թերեւս օգտակար պիտի ըլլայ Կիզօի սա վճիռն յիշել. Տագնապը վերջացած է, բայց ես անոնցմէ եմ որ գիտեն թէ աշխարհի մէջ բնաւ չկայ վերջացած բան, և հարկ է ամէն օր վերսկսել յարատեւ ճիգ մը միշտ անկատար ու անորոշ յաջողութեան համար... Ուստի կ'օգնեմ բաւարար բանակ մը և նաւատորմ մը ունենալ» Ապա յոյս յայտնեց որ պատուիրակութիւնները պիտի քուէարկեն Աւստրիա-ժամանակ ելեւմտացոյցը, 423 459.600 քուորն: Կիրակի օրուան հեռագրէ մը կը հասկցուի թէ արտաքին գործերու յանձնաժողովը ընդունած է արտաքին գործերու ելեւմտացոյցը:

Ծանախարան. Թագաւորը կուսակցապետներու հետ տեսակցելէ ետեւ դահլիճը կազմելու պաշտօնը Մ. Վէնիգէլուսի յանձնեց, Աթէնքի օտար զեռպանները իրենց կառավարութիւններուն կողմէ զեկուցին թէ Մ. Վէնիգէլուսի վարչապետութիւնը ունէ արդելքի պիտի չբախի: Վարչապետը սապէս կազմեց դահլիճը. Վարչապետ, Պատերազմական և Ծովային նախարար՝ Վէնիգէլուս, Ներքին՝ Բէփուլիս, Դատական՝ Տիմիթրաքոփուլուս, Արտաքին՝ Քալէրկիս, Ելեւմտական՝ Բորոմիլաւս, Հանրօգուտ՝ Ալեքսանարիս, Երկրագործական և Կրթական՝ Պէնաքիս: Մ. Ղրիփարիս երկու ամիս առժամապէս պիտի վարէ Արտաքին նախարարի պաշտօնը: Երէկ դահլիճը խորհրդարանի պիտի ներկայանար, Իսաւրական թերթի մը թղթակցին սապէս ըսած է նոր Վարչապետը. «Ազգ. Ժողովը անպատճառ ցրուել պէտք է: Ներքին խնդիրներու համար ընդունեցայ պաշտօնս: Յունաստանի քաղաքական հակումները

վերջին աստիճան խաղաղասիրական են Պալքանեան խնդիրներու մասնակցութեան մէջ»:

Պարսկաստան. Թայֆ քանի մը օր առաջ գրեց թէ, եթէ Հարաւային Պարսկաստանի խռովութիւնները չգաղբին որոնք վաճառականութեան մեծ շնաս կու տան, Անգղիա պիտի ստիպուի խիստ միջոցներ ձեռք առնել: Այս անշուշտ հակառակ պիտի ըլլայ չմիջամտելու քաղաքականութեան, բայց կարելի չէ Ռուսիոյ հետ համաձայնութեամբ չգործել: — Թէհրանէ կը հեռագրուի թէ Անգլ. կառավարութիւնը այդ մտօք ծանուցագիր մը տուած է արսիւն, և ըսած է թէ տեղացի զօրքերը Անգղիացի հրամանատարի մը ձեռքին տակ պիտի դնէ և թէ ծախքերուն համար Պատրայի Ծոցին ներածումներէն յաւելուածական մաքս պիտի առնուի: Ի հարկին Հնդկաստանէ ալ զինուոր պիտի բերուի Պարսկաստան:

Փոքիւն-Կալ. Կիրակի Թագաւորին մեծ մայրը (Մարիա Փիա Թագուհի) և Օփորթօի դուքսը դէպ Սփէցիա մեկնեցան Իտալական Բէճէն Էլէն յաժանաւով: Թագաւորը և մայր Թագուհին ալ Վէնիսէն Էն: Ալբերթ զբօսանաւով Անգղիա գացին, ուր հիւր պիտի ըլլան Նորթհանի դքսին: Հեռագրի մը համաձայն, Թագաւորը ստորագրած է իր հրաժարականը: — Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն պատրաստուած է արքայական ընտանիքը տարագրուած հրատարակող հրամանագիրը: Կը հաւաստուի թէ ապահովուած է նոյն ընտանիքին բարեկեցութիւնը և պիտի յարգուին անոր օրինաւոր իրաւունքները:

Այլ-Կալ. Անցեալ ուրբաթ սկսաւ Սերպիոյ Երեսփ. Ժողովին նստաշրջանը և նախագահի ընտրութիւնէ ետեւ նիստը փակուեցաւ, Գահաժառանգ իշխանը ծանր հիւանդ է: Վեհ. Սուլթանը, Աւստրիոյ Կայսրը և Բուլղարիոյ Թագաւորը իրենց զեռպաններուն ձեռամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին Թագաւորին: — Կիրակի զեկաւոր օգնաւ մը Փարիզէ Լոնտոն գնաց առանց արկածի: — Օղանաւորդ Ուէլման, որ Ամերիկայէ Եւրոպա մեկնած է, ցամաքէն 1.000 հզմթ. հեռացած է և անթել հեռագրի մը համաձայն դժուարութիւններու կը բախի: Նորագոյն հեռագրի մը համաձայն Թէլէ. չոգենաւ Ուլկիանոսին մէջ լայնութեան 33° (38) 43' և երկայնութեան 68° և 18' վրայ հանդիպած է արկածեալ օղանաւուն, և ազատելով բոլոր մարդիկը՝ անթել հեռագրով հաղորդած է իրողութիւնը Նիւ Եորքի Թայֆ լրագրին:

ՅԱՆՎԱՆԴԱՅԻՆԻԹԻԻՆ. Հարիզոնը. — Գիտութեան եւ կրօնի բարեկամութիւնը. — Ներքին կեանք (Հսկումի պաներ). — Ազգական մը երգը. — Միտկ Աստուծոյ դարձաւ. — Գալիքա եւ քիֆօ. — Իտեալ. Աստուծոյ (ճառագործ). — «Աստուծոյ Տօնը». — Բարեկրօնի հաղաթուրները. — Ձեռնագրութիւն մը Մեգրէի մէջ. — Հայ կեանքը. — Քաղաքական:

նի զրգոտութիւնով մը, «որ դուք նկատած էք մեր նեղութիւնները, և կը բարեհաճիք լսել անոնց պատմութիւնը: Ես ճշմարտութիւնը պիտի խօսիմ ձեզի: Պրապանթի նախորդ Դուքսը իմ բարեկամս էր, և զիս ընտրեց իր մահէն ետքը իբրեւ պաշտպան իր Կոտֆրէյ և Էլսա զաւակներուն: Ես զանոնք իբրեւ իմ զաւակներս մեծցուցի և անձկանքով կը սպասէի այն օրուան երբ Կոտֆրէյ դուքս պիտի ըլլար, և միեւնոյն ատեն — պէտք է որ խոստովանիմ — պիտի յաջողէի Էլսան ինծի կից ըլլալու համար սիրաշահելու: Բայց այս բոլոր յոյսերը ի դերեւ ելան: Էլսա հպարտ աղջիկ մըն էր, և կը վախճամ թէ զքսութիւնը իրեն սեփականելու կը ջանար, որչափ ալ եղբօր համար մեծ սէր մը ունենալ կը կեղծէր:

«Օր մը անոնք, ինչպէս յաճախ սովոր էին ըսել, անտառներու մէջ գետեզերքին վրայ պտոյտ մը ընելու գացին: Իրիկուան դէմ Էլսա առանց իր եղբօր վերադարձաւ: Ան դունատ էր ու գողգոջ, և երբ հարցոցինք թէ ո՛ւր գացած էր, ան կը պատասխանէր միմիայն իր ձեռքերը չիկելով և հեկեկալով: Այն օրէն մինչեւ հիմա իրմէ մեր առած բոլոր պատասխանը այս է միայն, և կը վախճանք թէ ան խեղդեց իր եղբայրը կամ ուրիշ բռնակալ ձեռքերու յանձնեց զայն:

«Անտարակոյս այս դէպքէն ետքը ես չէի կրնար ամուսնանալ իրեն հետ: Բայց անոր տեղ ընտրեցի ուրիշ ամուսին մը զոր պիտի փափաքէի ձեզի ներկայացնել — Օրթրիւտ, քաջ Բէտպատ Թագաւորին դուստրը: Հին ժամանակներ ան այս բոլոր երկրին Թագաւորն էր, և իմ կնոջս անունով ես Պրապանթի վրայ տիրանալ կ'ուզեմ:»

Ֆրէտէրիք երբ իր խօսքերը լսեցուց, իր կնոջ ձեռքէն բռնեց և զայն դէպ յառաջ բերաւ: Ան թէեւ առնական տիպով, բայց գեղեցիկ կին մըն էր, և անոր աչքերը որսի նստած վագրի մը արթուն նայուածքը ունէին: Ան Թագուհիի մը շնորհալիութիւնով խոնարհութիւն մը ըրաւ:

Թագաւորը այս պատմութիւնը լսելուն յօնքերը պոստեց և իր շուրջը նայեցաւ, իբր թէ ուրիշ մէկ մը կը փնտռէր հարցում ուղղելու համար: Ֆրէտէրիք անոր վարանումը տեսնելով աւելի յանդուգն հարուած մը տալ փորձեց և ժողովուրդին դառնալով բարձր ձայնով մը գոչեց.

«Ես Պրապանթի Էլսան կ'ամբաստանեմ իբրեւ սպանիչ իր եղբօր: Բայց եթէ մէկը կայ որ կըրնայ ժխտել իմ ամբաստանութիւնս, թող մէջտեղ գայ:»

Ոչ մէկը շարժում մը ըրաւ, թէեւ հոս հոն

քրթնիւններ կային և ոմանք տխրօրէն կը շարժէին իրենց գլուխները:

Թագաւորը յանկարծ ոտքի վրայ ելաւ, և իր ասպարը կախեց ծառին մէկ ճիւղէն:

«Այս ճշմարտութեան Կաղնին է,» ըսաւ ան, «եւ կը խոստանամ ձեզի թէ այսօր անոր շուքին տակէն պիտի չմեկնիմ մինչեւ որ այս ամբաստանութեան դատավարութիւնը չվերջացնեմ:»

«Մինչեւ հընչէ վրձինն արդար՝

«Կ'ուխտեմ չկրել իմ այս ասպար:»

Տրուած նշանի մը վրայ մուկնեղիկը նորէն յառաջ եկաւ և յայտարարեց, «Հիմա այս դատը պիտի վարուի հին օրէնքին համաձայն:» Յետոյ բարձրաձայն հնչեցուց իր փողը և Պրապանթի Էլսան Թագաւորին առջեւ դատուելու համար հրաւիրեց:

Ժողովուրդը այս յայտարարութիւնը՝ թէ Թագաւորը պիտի կատարէր դատավարութիւնը՝ մեծ լուծութիւնով մը ընդունեց: Այս պահուն բաղմունքիւնը աջ և ձախ երկու կողմերու բաժնուեցան, և անհամբերութիւնով կը նայէին այն ճամբուն ուրկէ Էլսա պիտի անցնէր: Անոնք յուսահատ չէին: Քանի մը վայրկեան ետքը խումբ մը ազնուական տիկիւններ երեւցան, որոնք զոյգ զոյգ կ'երթային դէպի Արդարութեան Կաղնին: Անոնց մէջ կար ամբողջովին մաքուր սպիտակազգեստ օրիորդ մը: Անոր գլուխը բաց էր և ոսկի մագերը յորդ ու մետաքսեայ հիւսկէններով ուսերն ի վար կ'իջնէին: Անոր կապոյտ աչքերը հեռունները դամուած նայուածք մը ունէին իրենց մէջ, և անոր գունատ դէմքը կնճիռներ ունէր, որոնք ցաւերու յայտարար էին: Տիկին Օրթրիւտ խոժու աչքերով կը նայէր այս օրիորդին, մինչ ան յառաջ կը քալէր, բայց ժողովուրդը աւելի կը մօտենային օրիորդին գլուխէն ցոյցեր ընելով անոր, ինչ որ իրենց անոր հանդէպ ունեցած հին սէրը կը յիշեցնէր:

Թագաւորը ինքն ալ յուզուեցաւ այս գեղեցիկ տեսարանէն: Աչքերը յատեց օրիորդին վրայ և յառաջ ծուկով մեղմօրէն բռնեց անոր ձեռքէն:

«Դուն Պրապանթի Էլսան ես:»

Դեռատի օրիորդը խոնարհութիւն ըրաւ և իր ձեռքերը չիկեց լուռութեամբ:

«Դուն կ'ամբաստանուիս իբրեւ քու եղբօր սպանիչ,» շարունակեց Թագաւորը, «ըսելու լսն մը ունի՞ս:»

«Ո՛հ, հէ՛ր եղբայրս,» գոչեց Էլսա և ամբաստանութեան դէմ խօսք մը իսկ չխօսեցու:»

«Խօսէ:» ըսաւ Թագաւորը, «չե՞ս գիտեր թէ ես քեզ իբրեւ յանցաւոր պիտի դատաւարաւմ եթէ ինծի չվստահիս:»

(Շարունակելի)

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

1911

Ընդարձակը՝ էջ 352՝ գին 3.20 դր., համառոտը՝ էջ 128՝ գին 1.20 դր.: Կեդրոն. Մատթէոսեան Տպարան, Կը ծախեն զլիւաւոր գրաւորածառներ:

Իւրաքանչիւր Հայ — այր և կին, հայր և մայր, օրիորդ և երիտասարդ, ամուսնացեալ և ամուրի, ղեռաւոր աղջիկներ և մանչեր, առողջ և հիւանդ — ի մի բան ամէն վիճակի, դիրքի և հասակի Հայ կ'օգտուի, մարմնով, մտքով և հոգեով, Հանրագիտական Օրացոյցէն, որ ունի նաեւ 18 պատկեր և 12 մրցանակաւոր խնդիրներ: Հասցէն Ալեքեւեան Ութնորդին է: Փութալ գնել հատ մը, քանզի չուտ կը սպառի մեր Հանր. Օրացոյցը: 4—10

ՄԵԶԻ ՂՐԿՈՒԱԾ ԴԻՐՔԵՐ

ՀԱՄԱՌՈՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԶ-ԴԱՅ. Գ. Մ... (Բարձր. Դասընթաց) Պատմութիւն Հռոմայեցւոց, Հեղինակ՝ Մ. Գ. Ծաւաճ, էջ՝ 80, Գին՝ 5 դր.: Դիմել հեղինակին, Բարձր. Վարժա-րան, Պարտիզակ, կամ Յ. Մ. Ազնաւորի «Նոր Օտմանցի» Գրատունը, Պապը Ալի ճատտէսի, թիւ 48, Կ. Պոլիս: 2—2

ՄէճՄԱ.Ա. Էսէրի Ալա Մ. Թորոնթոն, Գրական հատուածներու հաւաքածոյ մը Հայաստան-Տաճկե-րէնով, կը ծախուի ի նպաստ Պանորմայի Աւետ. Հայոց եկեղեցիին: Դիրքը կը բաղկանայ 200 է-ջերէ, Գին՝ 5 դր.: Դիմել հեղինակին՝ Պանորմա, Աւետ. Հայոց եկեղեցի: 2—2

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԲԱՌԴԻՐԲ (Թընտեսայ Պարկե-րը): Աւարտեցաւ սոյն հոյակապ համայնագիտա-կան բաղկերքը, Կը ծախուի Մատթէոսեան գրա-տունը և բոլոր գրաւորածառներուն մօտ՝ երկու հա-տորը 120 դր.: Մասնաւոր զեղչ վարժարանաց:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԳԱՐԱՆ, Արարերէն տառերով. էջ՝ 316, գին՝ 5 դր.:

ՏԱՄՆԵՐԿՈՒ ԴԱՍԵՐ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ՔԱՂՅ-ՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՅՆԵԼՈՒ ՎՐԱՅ, էջ՝ 60, գին՝ 1 դր.:

حيوانات ايله حسن معامله حقه اونا ايكي درس صيفه ٧٣
فیات غروش

Վերջին երկու գիրքերուն գինէն մասնաւոր զեղչ:

դպրոցներու համար: Կեդրոնատեղին Պայպ-Հաու-սի Գրատունը: Գաւառներէն դիմել Ա. Մ. Ու. Ու. Փիթ, Ամերիգան Խան, Կ. Պոլիս: 2—5

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՅ Ի ՊՐՈՒՍԱ

Սեպտեմբերի մէջ ընդունած ենք ստորեւ նշա-նակեալ զրամներն և իրեղէններն, որոց համար խորին շնորհակալութիւններ կը մատուցանենք լիբատուններուն և նուէրներն հաւաքելով մեզի խրկողներուն:

Մուտանիա Յ. Գամեան էֆ. ձէթ, Պարտիզակ Ա. Եագուպեան էֆ. 60 դր., Մեր հրատարակու-թեանց վաճառումէն առ հաշիւ 324, Միխաիլ Ն. Էլմեան էֆ. 60, որոյ 30 մեր հրատարակութեանց վաճառումէն և 30 իր նուէրը. Ոյն Գահրէ ի Պրուսա 20, Վեր. Բ. Ս. Ճէհրգեան Աղեքսանդրիա օրց. 127, Կեսարիա Հ. Եագուպեան էֆ. օրց. 108, անդ Վեր. Բ. Եագուպեան 120, որոյ 22 իր նուէր, 70 օրց., 28 զ. Զագագեան էֆ. օրց., Բերքի Վեր. Ա. Նիկողոսեան 216, որոյ 176 Նետեւալ-ներէն. — Վեր. Ա. Նիկողոսեան 26, Ն. Հօրբիկեան էֆ. 20, Կ. Վարսկերտեան էֆ. 27, Մերկերիա Վասկերտեան 10, Մ. Ֆրատեան էֆ. 10, Պ. Փէլէ-քէրեան էֆ. 10, Մ. Ս. Նալբանտեան էֆ. 5, Մ. Պան-տալեան էֆ. 5, Ս. Տ. Սիմաօնեան էֆ. 5, Պ. Բուզիկ-եան էֆ. 5 և 53 բարերարներէ օրց. 40, Նիւ Եորք Վեր. Մ. Փափագեանի ձեռամբ բարերարներէ 540, Անկօրա Կ. Օտեան էֆ. 216 Աւետ. Ժողովրդեան հետեւեալ անձնաւորութիւններէն. — Լազարաքի էֆ. 19, Նաթրգ էֆ. 19, Կավրիէլ էֆ. 19, Տիկ. Հ. Օտեան 15, Օր. Է. Օտեան 7.20, Մ. Ասատուրեան էֆ. 9.20, Խարալամպոս էֆ. 8.10, Ա. Քէզիրեան էֆ. 8, Յ. Սիմոնեան էֆ. 7.20, Ս. Մէհթէրեան էֆ. 8.20, Գ. Օտեան էֆ. 7, Գ. Իզմիրեան էֆ. 6, Մ. Բագեան էֆ. 5, Բ. Եագրեան էֆ. 5, Տիկ. Ս. Գրիգորեան 5, Ս. Ուղուրեան 4.30, Ֆ. Շիրեան, Կ. Չէլէեան 4.30, Ռ. Չէլէեան էֆ. 4.30, Օր. Ն. Իսկիեան 4, Ե. Պաղտասարեան էֆ. 3.20, Յ. Ման-կասարեան էֆ. 3.20, Մաթոսեան և Յակոբ էֆ. 3 Տիկ. Ս. Օտեան 2, Ա. Պալապանեան 2, Օր. Ա. Օտեան 2, օրց. 17.20:

(Եւթանալի)

Կ. պոլսոյ Ե. Բ. Ընկերակցութեան աղօթա-ժողով, ժամը 9 (Ը. Թ.), Միչըն Հաուսի մէջ, Գումգալիու: Նիւթ. Ա. Կոր. Ժ. 40: